

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II-то обикновено Народно Събрание.

(Втора Сесия)

LXXIV ЗАСЪДАНИЕ, ПОНЕДЪЛНИКЪ 10 НОЕМВРИЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на г-на С. Стамболова. — Начало въ 1 часъ послѣ пладнѣ).

Председатель: Ще се чете списъкътъ.

Секр. Золотовъ: (Чете списъкътъ). Завчера отсъстваха: Христо Стояновъ, Велко Костовъ, Стоянъ Брънчевъ, Даскаловъ, Расолковъ, Петръ Пенковъ, Д. Кузмановъ, Карапетровъ, Горбановъ, Стаменъ Христовъ, Цеко Ванчовъ, Атанасъ Каракановъ, Симидовъ, Ниньо Петровъ, Тодоръ Балабановъ, Еп. Климентъ Браницки, Илия Костовъ, Даскалъ Тодоръ, Атанасъ Храновъ, Тишевъ, Д-ръ Брандъ, Кирковъ, Бурмовъ, Митр. Григорий, Г. Цанковъ, Начовичъ, Драганъ Цанковъ, Сава Ивановъ, Кжичо Жековъ, Д. Бърневъ, Василъ Поповичъ, Хафузъ Вилалъ, Ахмедъ Идризоглу, Митр. Симеонъ Преславски, Болѣрски, Тодоръ Икономовъ, Петръ Черневъ, Иванчо Стояновъ, Илия Цановъ, Никола Десевъ, Кръсто Георгиевъ, Цвѣтко Илчовъ, и Стоилъ Поповъ.

Предсѣд.: Отъ 172 Представители, присѣтствовать 124, има повече отъ половината. За-

сѣданнето се открива. Ще се четатъ протоколитѣ на 71 и 72 засѣдания.

Секр. Коевъ: (Чете протоколътъ отъ 71 засѣдание.)

Предсѣд.: Има ли нѣкой да направи бѣлѣжки върху четениятъ протоколъ? (Нѣма.) Приетъ. Ще се чете протоколътъ отъ 72 засѣдание.

Секр. Даневъ: (Чете протоколътъ отъ 72 засѣдание.)

Предсѣд.: Има ли нѣкой да направи забѣлѣжки върху четениятъ протоколъ? (Нѣма.) Приетъ. На днешенъ редъ е да се четатъ нѣкои законопроекти внесени отъ г-на Министра на Финанситѣ.

Секр. Коевъ: (Чете отношението отъ министерството на Финанситѣ съ което се внесе проектъ за „Наставления на окръжнитѣ финансови чиновници.“)

Секр. Коевъ: (Чете проекта.)

НАСТАВЛЕНИЕ

за дѣлопроизводството, длѣжноститѣ и кржгѣтъ на дѣйствиата на окржжнитѣ финансови чиновници.

ГЛАВА I.

Личния съставъ.

1. Длѣжноститѣ на съвѣтниците по дѣлата на хазната и акцизнитѣ надзиратели се упразднява.

2. Управлението и надзорѣтъ за финансовата частъ въ всѣки градъ, заедно съ окржга му, се възлага на особенъ финансовъ чиновникъ, който се назначава, премѣства и уволнява по представлението на Финансовий Министръ, съ Княжескии Указъ.

3. Сѣобразно съ значението и голѣмината на окржжитѣ, финансовитѣ чиновници се подраздѣлятъ на три степени, както е показано това въ приложения тука штатъ.

4. На финансовитѣ чиновници се даватъ помощници сѣобразно съ штатѣтъ, които да бждѣтъ добри запознати съ работата, която ще предстои да извършватъ.

5. Всѣки финансовъ чиновникъ има своя канцелария, съ единъ до два писаря, които се помѣщава въ зданието на окржжното ковчежничество, или въобще въ правителствения домъ (кошакѣтъ).

ГЛАВА II.

За властѣта и обязанноститѣ на финансовитѣ окржжни чиновници.

6. Финансовия чиновникъ зависи пеключително и непосредствено отъ Министерствъта на Финанситѣ, а сѣрѣзъ всичкитѣ други правителствени учреждения и длѣжностни лица, той е независимъ.

7. Финансовия чиновникъ изпълнява безпрекословно всичкитѣ заповѣди и распоряждания, последовани отъ Министерството на Финанситѣ.

8. Той е длѣженъ да доставя въ Министерството най точни и обстоятелни свѣдѣния върху възбудени въпросъ, итерияции никакво отлагане и замедления, като се грижи на време да ги иска отъ мѣстнитѣ надлѣжни власти; дава отчетъ за всѣки несвоевременни и невѣрни донесения.

9. За изпълнение на възложенитѣ нему поржжки, той влѣзва въ писмени сношения абсолютно съ всичкитѣ скржжни власти, като ги показва да взематъ указанитѣ тѣмъ мѣрки и способи за получение желанитѣ резултати.

10. Распорѣжда се на частѣтъ да яви на Министерството, по телеграфѣтъ, за всѣки извънредни и важни случаи, отъ които се предвиждатъ вредни и гибелни слѣдствия за интереситѣ на хазната.

11. Контролеритѣ на тютюневитѣ и надзирателитѣ на спиртоварителнитѣ фабрики се намиратъ подъ най близкото вѣдѣние на финансовитѣ чиновници и се назначаватъ и уволняватъ по тѣхно представление до Министерството.

12. Всичкитѣ казюнии учреждения, не пеключая и сждилищата, откриватъ безпрестатвенно книгитѣ си на финансовия чиновникъ, който провѣрва денежната пмъ и счѣтна частъ, а въ случай на нужда произвежда и ревизия, като пмъ преноржчва правилното водение на сѣткитѣ.

13. Финансовия чиновникъ е длѣженъ всѣкии мѣ-

сецъ, непременно на първо число, да прави ревизия на окржжното ковчежничество съвмѣстно съ предвидения въ наставленията на ковчежничествата съставъ.

14. Финансовия чиновникъ зашцишава предъ сждилищата интереситѣ за хазната, като присѣтвова колчимъ пжти за това получи приглашение отъ послѣдното.

15. Що се отнася до акцизната частъ, финансовия чиновникъ се съобразява съ ежществующитѣ сега временни акцизни правила.

16. За да надзирава редовното вписанне на даждията, финансовия чиновникъ испраща по окржга помощникѣтъ си, който претѣдва книгитѣ и сѣткитѣ на селскитѣ кметове, дава имъ нужднитѣ наставления и подканва ги да ускорятъ постживанпето на неплатенитѣ дългове.

Забѣлѣжка: При значителното набирание и неправното вписанне на поменжтитѣ налози, туря въ дѣйстви чл. 75. отъ нпъ уставъ, и циркулярното до г. видинския губернаторъ отъ 4-й Марта подъ № 1492, а до оесталнитѣ подъ № 1578.

17. Финансовия чиновникъ е длѣженъ да обиколни ония села, гдѣто се покаже нужда, и да пригѣда всичко, що се отнася до кржгѣтъ на неговитѣ обязанности.

18. На него лежи ежщѣ обязанность да представя ежемѣсечно въ Министерството на Финанситѣ отдѣлни вѣдомости за положението и недоборитѣ на прямитѣ и косвенни налози и доходитѣ отъ правителствениитѣ имоти.

19. Градската и селска полиция обявзватъ се да оказватъ на финансовитѣ чиновници, при изпълнението на възложенитѣ тѣмъ обязанности, нуждното съдѣйствиѣ, и да удовлетворяватъ всичкитѣ тѣхни законни требования, като ги снабдяватъ съ потребното число жандарми.

20. Окржжнитѣ свѣти се задлѣжаватъ да изпълняватъ всичкитѣ поржжки на финансовия чиновникъ, касающи се до даждията въобще.

ГЛАВА III.

Вѣдомството на финансовитѣ чиновници.

21. Служебната дѣятелность на финансовия чиновникъ се заключава главнимъ образомъ въ надзорѣтъ за правилното постживанне въ сѣкровницето на всичкитѣ правителствени даждии.

22. Колкото до надлѣжданпето на прямитѣ даждии, финансовия чиновникъ върши:

По беглика.

а) взема надлѣжнитѣ мѣрки за преброявание у време овцетѣ и козитѣ, подлѣжащи на тоя налогъ;

б) слѣди отъ части лично, отъ части чрезъ помощникѣтъ си за правилния ходъ на броепето на животинъ;

в) Въ случай на злоупотрѣбления отъ страна на кметовѣтъ, бройницѣтъ или частнитѣ лица, тутакси прави распоряжения да се издиря престжхленпето и да се състави актъ подписанъ отъ двама свидѣтели, за да се предаде дѣлото на сждилището и

г) слѣдъ обстоятелна провѣрка, подтвърждава пресѣтнатитѣ върху всѣко село оклади и ги доставя въ Министерството при вѣдомость, споредъ показания тукъ образецъ.

Забѣлѣжка: Всѣкии подтвърденъ отъ чиновника окладъ може да се измѣни отъ Министерството.

23. Сжщитѣ дѣйствиа упражлява, кога приближи законения срокъ за опредѣляване серчимъ.

По десятъка (ошуръ).

24. Наблюдението за правилното опредѣление и събиране на ошуръ отъ жита върнени и др. хлѣбни произведения, съставлява предметъ за най ревностно старание и особенни грижи на финансовия чиновникъ.

25. Чиновникътъ има външен контрола надъ правителственнитѣ агенти и учреждения, патоварени съ длъжността да опредѣлятъ забѣлѣзанитѣ въ предидущия параграфъ хлѣбни произведения, както и десятъкътъ отъ тѣхъ.

26. Преди да настане жетвата и срокътъ за вземането ошурътъ, финансовия чиновникъ доставя въ Министерството свѣдѣния за положението на съидбитѣ, лозята кукурузътъ, картофитѣ и др. агрикултурни произведения, както и за числото на засеянитѣ дюлюми земи.

27. За да може дажднето десятъкътъ да се замѣсти съ поземеленъ налогъ, на грижитѣ на финансовия чиновникъ се възлага да добива всѣка година върни и точни данни върху поземелното владѣние въ повѣренния нему районъ, които и да представи въ Министерството.

28. Особено старание трѣба да приложи финансовия чиновникъ, за да се ускори привеждането въ извѣстностъ земелната собственостъ, която съществува въ окръга, гдѣто той пребивава, като покаже споредъ приложената тукъ форма, колко има земя общинска, частна, градска, мѣнастирска, черковна, училищна и вакуфна.

29. Забѣлѣзанитѣ въ горния членъ земи да се разпредѣлятъ съобразно съ качеството имъ и продуктивната сила, като се подраздѣлятъ същевременно и по видътъ имъ напримѣръ на нива, ливади, мери, соватляци, лесове, лозя и пр.

30. Свѣдѣнията за владѣнитѣ земи ще се черпатъ, до колкото това е възможно, отъ таниитѣ, които притежава всѣкии землевладѣлецъ.

31. Окръжнитѣ и градскитѣ съвѣти се задължаватъ да приведатъ въ извѣстностъ горнитѣ имуществъ, като ги записватъ въ особено съставени за това два регистра, споредъ приложената тукъ форма.

По поземелний налогъ върху лозята, градинитѣ и бахчитѣ.

32. Да знае колко дюлюми лозя има, колко отъ тѣхъ се обработватъ и колко не.

33. Колко съ ново насадени, (садове) които още не даватъ плодъ.

34. Глѣда да се опредѣлява правилно количеството дюлюми лозя, градини, бостани и пр., да се преемѣта правилно поземелния налогъ, който трѣба да се взема отъ тѣхъ, и се старае щото тия даждия, както и всичкиятъ др. предвидѣни въ тоя правилникъ, да се внасятъ въ опредѣленитѣ споредъ приложената тука таблица срокове.

35. За несвоевременното постѣпване на данъцитѣ, виновнитѣ се подлагатъ на взыскания, опредѣлени отъ забѣлѣжката на §. 16 въ настоящия уставъ.

По емляка, иджара и теметуата.

36. Финансовия чиновникъ се грижи да провѣрва окладитѣ на тия налози, извлечени отъ турекитѣ емлячни книги.

37. Тамъ гдѣто недвижимитѣ имуществъ съ претърпѣли измѣненіе презъ времето на войната, финансовия чиновникъ се распореджа да станатъ нови оцѣненія, въз основаване на които и да се опредѣлятъ споменатитѣ даждия.

38. Забѣлѣзанитѣ въ § 37 оцѣненія, се възлагатъ на особни комисии, състава на които се назначава по съвѣстното рѣшение на окръжния началникъ, финансовия чиновникъ и председателитѣ на окръжния и градския съвѣти.

39. Финансовия чиновникъ е длъженъ строго да pazi щото описването и оцѣненіята на недвижимитѣ имоти да става по най редовенъ начинъ.

40. Съвершившитѣ се за послѣдне време купувания и продавания на имотитѣ ще послужатъ за основание, да се опредѣли стойността на отчужденитѣ имуществъ.

41. Продажната стойностъ ще се позаимствова отъ съставениитѣ и потвърдени отъ съдилищата писмени контракти

42. По надзорътъ за косвеннитѣ налози.

а) наблюдава да постѣпватъ въ съкровището недоимкиятъ отъ акциза на ракията и виното;

б) акциза отъ тютюна (мурурие), съгласно съ съществуващата инструкция и

в) да приложи въ дѣйствиe въобще правилата за обяванпоститѣ на служащитѣ по акцизния надзоръ потвърдени отъ 12 Априлиі 1879 год. отъ Императорскій Комисаръ.

По правителственнитѣ имоти.

43. Финансовитѣ чиновници се грижатъ за правилното постѣпване на доходитѣ отъ правителственнитѣ и общественитѣ гори, ливади, соватляци, блатъ, рѣки, езера, переправи и лимани.

44. Не по малка грижа полагатъ за пребиранието на доходитѣ отъ слѣдующитѣ статии: каменоломнитѣ, варшицитѣ, кирпичнитѣ и желѣзнитѣ заводи.

45. Така също наблюдаватъ за редовното вписанне на доходитѣ отъ турекитѣ недвижими имоти, като къщи, воденици, дюгени, ханища и пр.

Забѣлѣжка: Суммитѣ, които ще се събератъ отъ забѣлѣзанитѣ въ предшествующия параграфъ статии, ще постѣпватъ въ съкровището подъ названиее: „условно-постѣпващи.“

46. Финансовия чиновникъ е длъженъ да представя по именни списѣци за числото, въ повѣренния нему окръгъ, на споменжитѣ въ предшествующия членъ турски имуществъ.

ГЛАВА IV.

Дисциплинарнитѣ взыскания, които се налагатъ на финансовитѣ чиновници и тѣхнитѣ помощници.

47. Въ случай на нерадение и упущения по служба, финансовитѣ чиновници и помощницитѣ имъ, съобразно съ виновността имъ, се подлагатъ на:

- а) вговоръ;
- б) штрафъ и
- в) отчисление, по нижеизложенитѣ причини:

48. Въ случай, че финансовитѣ чиновници или тѣхнитѣ помощници престѣпватъ служебнитѣ си обязанности, което престѣпление кюни да повреди правителственната казна, или итъкъ сторятъ такива дѣйствиа, които основателно показватъ неспособността или неблагонадежността имъ, свалятъ се незабавно отъ длъжността по распореджанне на Министра на Финанситѣ, основано на Княжескій Указъ.

49. Освѣи горѣизложеното, финансовитѣ чиновници,

за сторенитѣ отъ тѣхъ злоупотрѣблениа въ службата, се предаватъ на углавенъ съдѣ отъ Министерството на Финансите, а тѣй също отъ тѣхъ се искатъ загубитѣ сторени на хазната, ако такова нѣщо се е случило, като тѣ съ взели обвинително участие въ присвояването на принадлежачитѣ ней сумми.

За Министра на Финансите:

Главенъ Секретарь **Д. Каранфиловичъ.**

Началникъ на Отдѣлението **С. Караджевъ.**

Лазаръ Дуковъ: До колкото азъ можахъ да забѣлѣжа отъ прочетенитѣ „поставления на финансовитѣ чиновници“ и имахъ време да ги прочета отъ два дела по напредъ, азъ никакъ не можахъ да видя отъ финансовитѣ чиновници онова, което се пише за тѣхъ. Работа иматъ тѣ твърдѣ малко, и азъ мисля, че тѣ съ излишни и могатъ да се замѣстятъ, ако въ окр. съвѣти прибавимъ още по единъ членъ, който да върши тая работа безъ да има такива чиновници отъ които ползата е малка. Тукъ се казва въ поставленията каква длѣжностъ ще иматъ тии чиновници. —

Чл. 20 казва (чете): „Окрѣжнитѣ съвѣти се задѣлжаватъ да изпълняватъ всичкитѣ порѣчки на финансовия чиновникъ, касающа се до даждията въобще“.

Напстина, когато се задѣлжава окр. съвѣти да изпълняватъ предписанията на фин. чиновници, тогава остава малко работата за тѣхъ. Чл. 27 пакъ казва (чете): „За да може даждието десетъкъ да се замѣсти съ поземеленъ налогъ, на грижитѣ на финансовия чиновникъ се възлага да добива всѣка година върни и точни данни върху поземелното владѣние въ повѣренния нему районъ, които и да представи въ Министерството“. Тогава тии чиновници дали съ направили това, което трѣбаше? По доло пакъ казва чл. 31 (Чете): „Окрѣжнитѣ и градскитѣ съвѣти се задѣлжаватъ да приведатъ въ извѣстностъ горнитѣ имущества, като ги записватъ въ особено съставени за тсва два регистра споредъ приложената тукъ форма.“ И тѣй мисля, че окр. и градскитѣ съвѣти се задѣлжаватъ тукъ да извършватъ работата, и на чиновника не остава друга работа, освѣнъ да подтвърдява. После се казва по долу, че ще събира свѣдѣния, кои земи съ обработени. Тии свѣдѣния, пакъ иматъ да ги даватъ окр. съвѣти, и финанс. чиновници пакъ ще ги искатъ отъ тѣхъ. Азъ знамъ че фин. чиновници не съ ходили да събиратъ тии свѣдѣния, но че е имало по градоветѣ особени комисии за това, които съ извършвали тая работа. За това тѣ съ твърдѣ малко потрѣбни или можемъ да кажемъ, че съ съвсѣмъ излишни.

М-ръ Каравеловъ: Г-нъ Лазаръ Дуковъ наго-

вори толкози, щото едва е лесно да му се отговори на всичко. 1-во Забѣлѣзвамъ, че фин. чиновници съществуватъ само 5 или 6 мѣсеца, тѣй щото да направятъ свѣдѣния за всичко по емляка, юнѣя и за лозята, то бѣше невъзможно нѣщо. Значи че характерътъ имъ за напредъ може да се опредѣли, когато прослужатъ поне една година. 2-ро Че окр. съвѣти би могли да извършатъ тая работа, азъ имамъ да кажа, че тѣ не само че не могатъ, но и не трѣба да вършатъ; защото характерътъ имъ за напредъ трѣба да бѣде другъ. Въ нашата камара се слуша постоянно желание, да бѣде самоуправление. Подъ самоуправление азъ разбирамъ, че трѣба да бѣдѣтъ както тѣ, тѣй и общинитѣ заняти съ дѣла, които имъ принадлежатъ, именно съ болници, училища, пѣтища и пр. Окр. съвѣти за напредъ трѣба да се измѣнятъ по самиятъ характеръ, така щото, тѣ да нѣматъ да се занимаватъ съ казѣонни данѣци. Хазната трѣба сама да си събира своитѣ данѣци. Освѣнъ това постоянно чувамъ, че всѣкий градъ иска да бѣде окрѣжъ и всѣкий иска да има съдия и казначейство; но когато дойде работата за хазната, тѣ казватъ че не трѣбало никакви функционери. Кой ще събира данѣцитѣ? Окр. съвѣти не съ могли до сега да ги събератъ и нѣма да могатъ да го вършатъ и за напредъ. Отъ всичко произхожда, че има толкова забатачени данѣци, а окладътъ — както вече казахъ въ миналото Събрание — е невѣренъ, и сега фин. чиновници трѣба да опредѣлятъ какъвъ е оклада. Види ми се странно, Министерството на Финансите да се лиши отъ функционери. И напредъ имаше акцизни чиновници; а фин. чиновници съ все същото, само че дѣйствиата имъ съ се разширили. Напредъ се занимаваха само съ акцизъ, когато сега трѣба да се занимаватъ съ прями и косвени данѣци. Харчѣтъ за тѣхъ е най много 100.000 фр. повече отъ колкото лани; но за това и работата ще се върши по добръ. Щомъ Н. Събрание откаже да има фин. чиновници, то не ми остава друго, освѣнъ да си егърна рѣцѣтъ и да си вървя; защото безъ фин. чиновници азъ не мога да управлявамъ.

Созоловъ: Нѣколко отъ думитѣ на г. Министра на Финансите дадохъ обяснение за фин. чиновници; но азъ мисля, че за сега тии фин. чиновници съ излишни. Разбирамъ че трѣба да бѣдѣтъ, ако да се унищожатъ окр. съвѣти, защото всичката работа вършатъ сега окр. съвѣти. Фин. чиновници не съ нищо друго, освѣнъ персоналнии кабинетъ, които просто правятъ една преписка, като препращатъ писма отъ Министерството до окр. съвѣтъ и обратно. Нищо друго отъ тѣхъ азъ не съмъ виждалъ.

Лазаръ Дуковъ: Отъ разяснението на г. Министра на Финансите азъ не можахъ да се задо-

воля и да се увѣря, че безъ тѣхъ не можало да бѣде нищо. Наистина гдѣто има способенъ окр. съвѣтъ, тамъ може и безъ тѣхъ, както и до сега. Въ Варна и въ Провадия и въобще въ Источната страна съвѣтитѣ сж успѣли да събератъ даждието безъ фин. чиновници. Ние сме истинна новаци, но знаемъ кой прибира пари и знаемъ кой брои свѣтѣ и кой ни дава распискиѣ, фин. чиновници не излизатъ освѣнъ да конфискуватъ тютюня. Другъ пжтъ го не виждамъ. Ако въ 3 или 4 мѣсеца повече пари сж се събрали, то това стана само съ помощта на съвѣтитѣ. Най вече пари иджтъ отъ Источнитѣ страни; но причината не сж фин. чиновници, но че е имало въ окржжитѣ съвѣти добри членове, които сж могли да ги събиржтъ. Тия Финансови чиновници можжтъ, като контролни членове да се присѣдинятъ къмъ окр. съвѣти. Но да иматъ особенъ помощникъ, особна канцелария и помѣщение, това не трѣба. Всички тия разписки държатъ до 12.000 фр. и съ тѣхъ можемъ да поддържаме двама началника. Но работата не е за пари, ако да работитѣ, но тука ние глѣдаме, че тѣ работа иматъ твърди малко. За това съмъ на мнѣние да се прибави по единъ членъ на окр. съвѣти и ние ще можемъ и безъ тия чиновници да си вършимъ работата.

М-ръ Каравеловъ: Причината е, зашто тѣ не сж брили овцетѣ, но когато сж се брили овцетѣ, тия чиновници ги нѣмаше. Главната имъ дѣятелность бѣше, да се заематъ съ десѣтъка и тамъ гдѣто бѣха финансовитѣ чиновници способни, извършиха го доста хубаво. Освѣнъ това, утрѣ ще има законъ за тапий; нѣкой трѣба да ги дава и трѣба да надглѣжда прецѣненнето на емляка. Азъ неможъ да се увѣря въ това отношение на окржжитѣ и градски съвѣти. Тѣ всекогашъ вярджтъ мѣстниятъ интересъ, а не интересъ на държавната хазна. Видѣхме това, когато правиха одѣжикитѣ за емляка. Единственната надѣжда за да вървятъ добри работитѣ относително до финанситѣ е, когато Министрътъ ще има свои функционери, както и всеко друго Министерство има свои чиновници; а не може да се върши работата съ изборни хора. Освѣнъ това окр. съвѣти ще иматъ за напредъ другъ характеръ, т. е. да глѣдатъ мѣстнитѣ училища, болници и пжтища, които работи съвпадатъ подъ самоуправление и тѣзи двѣ работи не трѣба да ги смѣсваме.

Станчевъ: Азъ не съмъ, г-да, противенъ да имаме финансови чиновници; но не съмъ съгласенъ, да ги имаме и да върви работата като че ги нѣмаше. Нашитѣ финансови чиновници по правилата по които сж работили до сега, които сж съ малка разлика отъ онии, които се ввеждатъ въ Камарата за разгѣждаишо, казвамъ, работата на нашитѣ финансови чиновници не е друго освѣнъ да предписватъ на окр. съвѣти,

да даватъ заповѣди на окр. управители и да искатъ това опова отъ околийскитѣ началници, че това и това трѣба, и да го препровождажтъ до Министерството. (Гласове: това е тъй!) Съгласенъ съмъ да имаме финансови чиновници; но трѣба да настояваме и мисля, че Министерството ще се съгласи на това, да имъ се опредѣлитъ тѣхнитѣ длѣжности и прерогативи за да знаетъ по добри какво трѣба да вършатъ, като носятъ име финансови чиновници; да знаятъ какви права и длѣжности иматъ; какъ трѣба да се отнасятъ къмъ управителитѣ, и какво сж обвѣзани окр. съвѣти да имъ даватъ: какво сж пакъ тѣ обвѣзани да вършатъ и пр. до сега това го нѣма. Каза се, че окр. съвѣти не можжтъ да вършатъ казѣнна работа; но това не е тъй. Окр. съвѣти венчко вършатъ. Тѣй и отъ какъ сж взели да управляватъ акцизни надзиратели и финансови чиновници, пакъ окр. съвѣти вършатъ венчко. Това е истина, ако и г-нъ Министръ твърди малко го е замѣтилъ; но пакъ казвамъ, че това е тъй. Ако е имало нѣкжждѣ финансови чиновници, които по добри сж разбирали своята длѣжность, то може да се е случило; но повечето отъ тѣхъ, като не готови, не правятъ друго, освѣнъ препроважданнето. Тогава по добри е да го вършатъ окр. съвѣти. И като окр. съвѣтъ представя венчко на управителя, това може и съ казѣннитѣ работи да стане; за това настоявамъ да се предаджтъ тѣзи правила за финансовитѣ чиновници на една комисиия, въ която да се избержтъ хора, които разбиратъ и азъ мисля, че съ съгласнето на г-на Министра трѣба да се направи нѣщо, отъ което да има обща полза страната.

Кърджиевъ: При венчко че обяшенята, дадени отъ г-на Министра на Финанситѣ, доволно дадохъ на Събранието, да узнае и проумѣе, какво значение иматъ финансовитѣ чиновници и каква роль ще играятъ за напредъ окржж. Съвѣти; но отъ думитѣ на предговорившитѣ г-да, Лазара Дукова и П. Станчова се вижда, че тия двѣ обязанности се сливатъ въ една. Тѣй напр. длѣжноститѣ на финансовитѣ чиновници ние не искаме да ги отдѣлимъ отъ тѣхъ и да наотваримъ окр. съвѣти съ събиранието на дагѣци и съ акцизнитѣ длѣжности, когато искаме да направимъ отъ тѣхъ общински съвѣти. (Гласове: не е истина.) Азъ само едно нѣщо ще попитамъ Нар. Събрание. Много нжти се явяватъ злоупотрѣблѣния въ акциза на тютюна отъ частни лица. Много нжти фабрикитѣ продаватъ тютюна безъ бандероли. Ако нѣкой направи такво злоупотрѣблѣние, то да ли трѣба окр. съвѣтъ или Министерството да иде да иска наказанието му? Да ли не трѣба да има свои чиновници, които да пазятъ интереса на хазната? За това трѣба да направимъ строго раздѣление между интереситѣ на хазната и сжжитѣ на общинитѣ. Но думитѣ на

г-нъ Станчева, че трѣбало да се опредѣлятъ само длѣжноститѣ и обязанноститѣ на финансовитѣ чиновници, това го и правимъ; за това и г-нъ Министръ внесе законопроекта. Комиссията може да се постараетъ и да попълни и натовари по голѣма длѣжностъ на тѣхъ и тогава ще има какво да вършатъ. Впрочемъ и сега иматъ какво да вършатъ. Още отъ времето на Руското Управление имало е свѣтници по казбонни дѣла и акцизни надзиратели; а всички тѣзи длѣжности се съсредоточватъ сега въ финансовитѣ чиновници; за това тѣ сж необходимо потрѣбни за правителството.

М-ръ Каравеловъ: Азъ ще отговори на г. Станцова, което отговорихъ и на г. Дукова, че финансовитѣ чиновници сжществуватъ само отъ 5 мѣсеци насамъ и отъ веднажъ като нови хора, които не познаватъ окръжитѣ, не можахме да ги натоваримъ съ всичкитѣ работи. Но полека искамъ да взема всичкитѣ работи относящи се по хазната отъ окр. свѣти, и да ги наложя на финансовитѣ чиновници. А колкото за окръжнитѣ свѣти и за тѣхъ ще има работа: тѣмъ подлѣжи напр. оцѣнката, която трѣба да я правятъ хора избрани отъ народа, сжщо и махалитѣ да се опредѣляватъ въ махалата и др. подобни. Това сж работи, които трѣба да вършатъ градскитѣ или окръжнитѣ свѣти избрани отъ народа, но смѣтка нѣма да водятъ тѣ. Окр. свѣти трѣба за напредъ да бждатъ ижщо друго отъ колкото до сега.

Еремия Гешевъ: Говори се за финансови чиновници, които били по работливи и каза се, че окр. свѣти нищо не могли да вършатъ, и че само финансовитѣ чиновници щѣли всичко да извършватъ; но ние знаемъ отъ тил, които ходятъ по ккра, че два члена отъ окр. свѣтъ непрестанно ходятъ отъ село на село и за това чудно ми се вижда, какъ г-нъ Министръ искава едно недовѣрие къмъ окр. свѣти, когато тѣ иматъ довѣрието на нашиятъ народъ. И казвамъ, че окр. свѣти сж душата на народа и за това не могатъ да се уничтожатъ. Сжщо пакъ не одобрявамъ онова, което каза г. Кърджиевъ да се натоварятъ всичкитѣ работи на общинскитѣ свѣти; защото това ще каже, че окръжнитѣ свѣти не трѣбватъ. Азъ мисля, че безъ финансови чиновници можемъ да бждемъ, а безъ окръжни свѣти не можемъ.

М-ръ Каравеловъ: Азъ не съмъ мислилъ никакъ да се уничтожатъ окр. свѣти; но напротивъ съмъ мислилъ да имъ се дадѣтъ права, да се разширятъ тѣхнитѣ права и да имъ се дадѣтъ срѣдства. Тѣхната работа ще бжде: болницитѣ, които трѣба да преминатъ подъ тѣхната грижа, пхтищата, а тѣй сжщо и училищата. На окр. свѣти ще дадемъ други функции, а хазната трѣба да има свои

чиновници. Азъ не искамъ да уничтожимъ окр. свѣти, но да имъ дадемъ права да могатъ да правятъ заеми, даже и за доста голѣми капитали, да правятъ мостове и т. н.; но да идатъ да глѣдатъ какъвъ е акциза, това не е тѣхна работа. За това трѣба да има казбонни функционери. За казбоннитѣ данъци трѣба да има чиновници, които да ги глѣдатъ.

Славейковъ: Драго ми е, че всички сж одушевени за спестяване и да не виждатъ праздни чиновници да се расхождатъ по между насъ. Това е едно благоотличие на нашиятъ народъ; по много пхти цѣнимъ умствената работа, като конанье. Но умственитѣ работи сж инакъ. Може да е паднало тежко на нѣкого, като на пр. на г. П. Станцова, че финансовитѣ чиновници сж се отнесли да искатъ едно или друго. Но да ви кажа, че самоуправлението у насъ не е още поставено на здрави ноги, и окр. свѣти нѣматъ своята работа, която имъ предлѣжи. Дѣйствително до сега финансовитѣ чиновници не сж показали още такава служебна дѣятелностъ; защото тѣй, както заблѣжи г-нъ Министръ, отколѣ не сж поставени. Още много отъ функциитѣ ще минатъ на нейната тежестъ. Сжщо пакъ на окр. свѣти се натоварватъ други работи, които отговарятъ на назначението имъ, така щото, ще има едно разширение на длѣжноститѣ, както на финансовитѣ чиновници, така и на окр. свѣти; а именно дадениятъ законъ заслужава внимание, че дава едно разширение на властѣта на финансовитѣ чиновници. Всѣкий може да преглѣда този законопроектъ, и ако заблѣжва нѣщо, което може да се натовари на тѣзи финансови чиновници, за да не би да ходятъ праздни, то комиссията може да го предложи на Нар. Събрание, което ще го разглѣжда и възложи тѣзи работи на тѣхъ. Тѣй сжщо обаче е жалателно да се внесе и преустройвашието на окр. свѣти. При едно правилно нареждане ще има работа за окр. свѣти и за финансовитѣ чиновници. Дѣйствително има едно нѣщо което, г-нъ предговорившиятъ заблѣжи, че финансовитѣ чиновници се отнасятъ да искатъ нѣкоя работа съ повелителенъ тонъ. Това, ако се е видѣло на нѣкой окр. управителъ като досадно, азъ мисля, че това не съвпада въ управлението и длѣжноститѣ. Заради това, както се каза, че финансовитѣ чиновници замѣняватъ акцизнитѣ, и че още ще имъ се даде друга работа по хазната, когато други длѣжности ще се отдадѣтъ на окр. свѣти, то азъ не виждамъ да е една тежестъ, защото не ходили по ккра да разглѣждатъ работата. Така не се иска да се искаже недовѣрие къмъ окр. свѣти, но ще имъ се възложатъ много други работи за развивашието на нашето самоуправление. Но финансовитѣ чиновникъ за напредъ може би, да не

го виждатъ празенъ, когато ще стъпи той на пълно въ длъжността си. Заради туй, този законопроектъ да се предаде на една комисия, която да го разгледа и тогазъ, когато комисията ще има време да го изучи по добру и да заблѣжи има ли още нѣкои длъжности, които трѣба да ги изпълняватъ, тогазъ да разискваме повече; а сега да се предаде на комисия.

Тихчевъ: Разсужданията, които се подигаха върху законопроекта за наставленията на финансовитѣ чиновници станаха по поводъ на онѣзи разяснения, които г-нъ Министръ на Финансите бѣше далъ още въ миналата сесия. Когато внесавше това ново учреждение, тогава г-нъ Министръ се бѣше обѣщавалъ, че работата отъ окр. съвѣти постепенно ще преминува на тѣзи чиновници и въ тѣзи нови учреждения, и работата на окр. съвѣти по тоя начинъ ще се умали, като повечето тяжесть ще вършатъ послѣднитѣ. Сега наистина отъ 5 мѣсеца, отъ какъ се учредиха тѣзи финансови чиновници глѣдаме, че стоятъ и единитѣ и другитѣ. Окръжнитѣ съвѣти стоятъ още въ пълнитѣ си съставъ. Желателно би било, когато финансовитѣ чиновници взематъ вече да изпълняватъ онова, което изпълняваха окр. съвѣти, то поне съставътъ на окр. съвѣти да се намалеше. Сега до колко ще е полезно, гдѣто нѣкои г-да депутати подигатъ въпроса, че учреждението на финансовитѣ чиновници трѣба да се унищожи, а именно отъ тая точка зрѣния, че било би полезно, защото окръжнитѣ съвѣти вършели почти сѣщото, както и по напредъ; то азъ не мога да се съглася съ туй макаръ и да нѣмамъ данни положителни за дѣйствиата на окр. съвѣти. Съгласенъ съмъ обаче съ тѣзи разяснения, които дава г-нъ Министръ на Финансите; защото окр. съвѣти не изпълняватъ, както трѣба своитѣ длъжности. Много отъ даждията останаха недобрани, а отъ какъ новитѣ учреждения станаха отъ тогава сж захванали по редовно да постъпватъ даждията въ общата хазна. (Гласове: не е тъй!) Сега да ли сж полезни окр. съвѣти? Азъ го повтарямъ, че не сж полезни; защото окр. съвѣти като избрани отъ народа и като иматъ нужда да бждатъ пакъ избираеми и вторий пжтъ, то тѣ не упражняватъ своята дѣятелностъ въ полза на хазната, но оставатъ всичкото висяще за да угодятъ на този и на онзи. (Гласове: долу! долу! лъжешъ! шумъ.)

Предсѣдателъ: Распусчамъ Събранието на 5 минути.

(Послѣ Распусъ.)

Предсѣдателъ: (Звъни). Думата има г. Лазаръ Дуковъ.

Л. Дуковъ: Наистина този въпросъ се подига

отъ мене. Моето убѣждение бѣше, че не трѣбать финансови чиновници; пакъ казвамъ, че не трѣбать тѣзи финансови чиновници; но при всячко това да го предадемъ на една комисия за да го разиска и да имаме по дълго време да го пообмислимъ и въ сѣщото време, ако Г-нъ Министръ да се присѣдини съ намето мнѣние и така ще можемъ да се произнесемъ да ли да го оставимъ, или да го разискваме по нататѣкъ, или да се направятъ нѣкои измѣнения въ него. Азъ не искамъ този скандалъ, който се подига въ Събранието да стане; но само това искахъ да наумя да ли да се разиска или не; защото отъ практика зная, че по малко работятъ; но скандалътъ е произведенъ отъ г-на Тихчева, който стана и благослови тука. (Гласове: на предмѣта.) За това съмъ на мнѣние да се даде на комисия.

Предсѣдателъ: Приема ли Н. Събрание да се предаде на комисия проекта внесень отъ г-на Министра на Финансите? (Приема се.) Който не приема да си дигне ржката. (Никои.) Отъ колко члена да бжде тѣзи комисия?

Славейковъ: Отъ 6 члена. (Гласове: отъ 8 члена.)

Предсѣдателъ: Има двѣ предложения отъ 6 и 8 члена. Който желае да бждѣтъ 8 члена да си дигне ржката. (Вишегласие.) Какъ желае Нар. Събрание по тайно или по явно гласоподаване? Който не приема по явно да си дигне ржката. (Мнѣшество.)

Игнатовъ: Трѣба да питате, който приема да си дигне ржката.

Предсѣдателъ: Моли г-на Игнатова, да не ме учи.

Станчовъ: Много сме пжти избирали комисии, избирали сме ги по явно и тайно гласоподаване, но се ползвамъ отъ този случай да си кажа мнѣнието, че въ този случай може да бжде по явно.

Предсѣдателъ: Отнемамъ ви думата, защото говорите за рѣшенъ въпросъ. Какъ ще се изберѣтъ членоветѣ, ще ли предлага членоветѣ Събранието или Бюрото?

Кърджиевъ: Всѣкий депутатъ да предложи по едного.

Предсѣдателъ: Който желае да предлага, нека каже.

Бръшляновъ: Предлагамъ г-на П. Станчова. (Приема се.)

Л. Дукъвъ: Предлагамъ В. Радославова. (Приема се.)

Кърджиевъ: Предлагамъ г-на Михайла Паничерский. (Приема се.)

Игнатовъ: Предлагамъ г-на Симе Соколова. (Приема се.)

Д-ръ Молловъ: Предлагамъ г-на Лазара Дукова. (Приема се.)

С. Соколовъ: Предлагамъ г-на Еремия Гешовъ. (Приема се.)

Славейковъ: Азъ предлагамъ г-на Андрея Цановъ. (Приема се.)

Калчо Симеоновъ: Предлагамъ г-на Ивана Драсовъ (Приема се.)

Председателъ: Сега ще се чете единъ закон-проектъ изпроводенъ отъ г-на Министра на Финансите за преброяването на народонаселението.

М-ръ Каравеловъ: Тука има два законопроекта, единъ който трѣба да стане законъ отъ 1-й Януарий ид. г. какъ трѣба да се записватъ ражданията, жененията и умираанията; а другиятъ е на населението. Просто за преброяването; за този последниятъ се иска удобряване отъ Нар. Събрание. Какъ се преброява населението, това е рѣшено отъ учениятъ хора, отъ Интернационалниятъ Конгресъ въ Петербургъ (1879 г.) Тамъ се рѣши да става преброяването по преимущество или всѣка 5-та година или всѣка 10-та, така или въ 1885 — 1895 или на 1880 — 1890 и прочее. Ние взехме мѣрки да преброимъ народонаселението на 1-й Януарий, като е 80-та година и отъ тогава да се въведе законъ за записване ражданията, жененията и умираанията. Единъ е законъ, а вториятъ е просто наредба, която трѣба да се одобри отъ Нар. Събрание.

Секр. Зологовъ: (Чете отношението отъ Министра на Финансите). До Господина Председателя на Народното Събрание. Имамъ честта Господино Председателю да внесъ съ настоящето си за разгледането въ Народното Събрание „наредбитъ за общото преброяване народа въ Княжеството България на 1-й Януарий 1881 год.“ и „наредбитъ за забѣлѣзването ражданията, жененията и умираанията въ Княж. България.“

Министръ на Финансите: Каравеловъ.

Главенъ Секретаръ: Д. Каранфиловичъ.

Началникъ на отдѣлението: М. К. Сарафовъ.

Наредби за общото преброяване народа въ Кн. България на 1. Януарий 1881.

I. Предмѣта на народното преброяване.

§. 1. Общото народно преброяване става съ цѣль да се опредѣли истинското число на присъстващото население. Подъ това се разумѣва цѣлото число на живущитѣ лица, които се намиратъ вътрѣ въ границитѣ на Княжеството България по време на преброяването.

§. 2. Въ всѣка община ще се счита като присъствающе онова лице, което тамъ пренощува на 31 Декемврий 1880 г. срѣщу 1 Януарий 1881 г., лица които презъ тѣзи ноцѣ нѣтуватъ, или се намиратъ извънъ коя да е община, ще се преброятъ тамъ, гдѣто тѣ стигнатъ преди

ладие на 1 Януарий 1881 г.

§. 3. Находящитѣ се въ ладитѣ (или вапори) на българска терригория лица, отъ каквато и да еж народност, ще се преброятъ заедно съ мѣстното присъствающе население. За нѣтуващитѣ ладии (вапори) постъпва се съгласно съ § 2.

§. 4. Преброяването ще служи още за опредѣленне на населението по право (population de droit), което обхваща лицата съставляющи домакинства въ отдѣлнитѣ общини, както и ония които тамъ живѣятъ самостоятелно (бекяреки).

Какъ ще се организува народното преброяване.

§. 5. За да се извърши преброяването споредъ изисквания строгъ редъ и точностъ, общинскитѣ началства ще раздѣлятъ мѣстото на отдѣлни преброятелни участъци (махали) и ще ръководятъ самото преброяване. Всѣка община има най малко единъ такъвъ участъкъ.

Голѣмината на всѣкий преброятеленъ участъкъ трѣба тъй да се опредѣли, щото тя да е съобразна съ § 13. а въобще преброяването да стане вѣрно и точно. За това келателно би било всѣкий участъкъ да има отъ 50 до 100 къщи. Обѣма на всѣкий преброятеленъ участъкъ трѣба да се опредѣли точно, за да не би нѣкое домакинство останало не преброено, или по погрѣшка, да не бѣде два нѣти преброено.

§. 6. За преброяване то ще се съставятъ преброятелни комисии, а освѣнъ тѣхъ ще се пригласятъ колкото е възможно повече доброволни преброятели. Съставяннето комисии остави се на окръжнитѣ управители, които ще се споразумѣятъ за това съ околийскитѣ и общински началства. Всѣкий чиновникъ, въ случай на назначение, длъженъ е да приеме службата преброятелъ. Всичкиятъ епархийски свещеници, пами, раббини и др. т. п. влизатъ по длъжностъ и безъ назначение въ състава на преброятелнитѣ комисии.

Доброволни преброятели ще се поканятъ чрезъ печата, а окръжнитѣ управители, околийски началници и общинскитѣ кметове, ще поканятъ устно и писмено способитѣ за това хора. При това ще се обърне особено внимание на учителитѣ, докторитѣ медицини и други образовани лица.

§. 7. Службата преброятелъ е почетна служба. Само въ крайна нужда (като напр. при населението неграмотно на официалния языкъ) ще се отетжни награда на преброятеля. Въ този случай окръжния управителъ ще поднесе особено за това представление на Министерството на Финансите.

§. 8. Преброятелитѣ върватъ по редъ отъ къща въ къща и отъ домакинство при домакинство, а лицата се вписватъ въ преброятелния листъ съ именно означение и по родетвенъ редъ (гдѣдай примѣра на преброятелния листъ).

§. 9. Преброяването на военитѣ лица ще стане по ежния начинъ и въ ежщото време съ преброяването на гражданскитѣ. За това гражданскитѣ преброятели ще преброятъ всичкиятѣ военни лица, които на 1-й Януарий 1881 г. намѣрятъ въ участъка си; военитѣ пакъ началства ще преброятъ всичкиятѣ военни и граждански лица, които въ време на преброяването, се намѣрятъ въ военитѣ аданиа.

III. Обѣма на преброяванието.

§ 10. За всѣко присѣтвующе лице ще се взематъ слѣдующиѣ подробни лични описанія: име прѣкоръ (име на фамилията), роднински или други отношения къмъ домакина (домакинята), родъ (мъжско, женско), години, гдѣ се е родилъ, вѣра, матеренъ языкъ, жештбено отношение, общественно положение — занаятъ или какъ се прехраня (като се спомене особено да ли описаното лице служи въ войската), нѣмощи (глухотѣ, слѣпота, лудостъ) и най послѣ за временно присѣтвующиѣ ще се назначи мѣстото гдѣто тѣ обикновено живѣятъ.

За отсъствающитѣ лица при сжитѣ описанія ще се притури и мѣстото гдѣто се тѣ намиратъ.

IV. Какъ ще се поставя при преброяванието.

§ 11. Нанесванието нуждитѣ свѣдѣния става само на преброятелнитѣ листове какъвто е приложения.

Общинскитѣ началства, относително преброятелнитѣ комисии, ще се снабдятъ о време отъ окръжнитѣ управители съ потребното число преброятелни листове и инструкции (§ 13).

§ 12. Народа ще преброи, до колкото е възможно, самъ себе си. За това всѣкий домакинъ (-ния), или други членъ отъ домакинството подъ ръководството на първия (-вата), ще пишатъ на 1. Януарий 1881 г. преди пладнѣ всичкитѣ отъбни на преброятелния листъ за всѣко лице отъ домакинството. Началницитѣ на казарми (кжши), мѣнастрии, болници, сиропиталища, пансиони, затвори, тъмници и др. и. ще изпълнятъ преброятелния листъ, като попишатъ лично сами всѣко лице, което се намира тамъ.

Ако домакинството се лишава отъ грамотни лица, то въ такъвъ случай преброятелитѣ по непосредственитѣ отговори на всѣко лице отъ сжитото домакинство, ще изпълнятъ преброятелния листъ.

§ 13. Въ края на м-ць Декември членоветѣ на преброятелнитѣ комисии и доброволнитѣ преброятели ще разнесжатъ и оставятъ при домакинствата преброятелнитѣ листове, като разяснятъ тѣхното употребленіе. На многобройнитѣ домакинства ще се оставятъ толкозъ листове колкото сж потребни.

Сбиранието на листоветѣ ще почне на 1-й Януарий 1881 г. по пладнѣ (12 часа по европейск., 7 и половина по турски) и ще се свърши наредъ на 2-й Януарий.

Преброятеля като собере всичкитѣ преброятелни листове отъ една кжца ще ги притвори (безъ да запечатва) въ особенъ конвертъ, на който ще напише, по възможно-сти, името на улицата и номера на кжцата.

§ 14. Преброятелитѣ сж длъжни да се сговоратъ предварително за правилното разясненіе и събиране на преброятелнитѣ листове.

§ 15. Щомъ се свърши сбирането на листоветѣ, мѣстното началство заедно съ преброятелнитѣ комисии ще преглѣдатъ съ особено внимание всѣкий листъ и ако намерятъ погрѣшки ще ги поправятъ този часъ. Поправкитѣ ще станатъ не само за опредѣленното точното число на лицата, но и за личнитѣ описанія.

При извършването нуждитѣ поправки ще се взима въ внимание състоянието на населението отъ срѣднотъ срѣщу 1-й Януарий 1881 г. (Тѣй напр. хора умрѣли послѣ срѣднотъ на 31-й Декем. срѣщу 1-й Януар. ще се пишатъ като живи, а повороденитѣ дѣца въ сжитото време нѣма да се пишатъ).

При преглѣжданята трѣба да се внимава да не би

преброятелнитѣ листове да се турятъ въ чужди конверти, или да не би нѣкои конверти останатъ праздни.

V. Пращаніе на преброятелнитѣ листове.

§ 16. Общинскія кметъ, слѣдъ като се преглѣдатъ и поправятъ всичкитѣ преброятелни листове, пригваря и запечатва всичкитѣ конверти (въ които се намиратъ пребр. листове) въ единъ голѣмъ конвертъ, на който написва името на общината и трѣба да ги прати на надлежания околийскій началникъ, най късно до 20 Януарий.

Останалитѣ праздни неупотребени преброятелни листове пращатъ се въ особенъ конвертъ.

§ 17. Околийскія началникъ, като получи конвертитѣ отъ всичкитѣ общини гъ своята околия, пригваря ги и запечатва както си сж, въ единъ конвертъ, на който написва името на околията и длъженъ е да ги прати най късно до 10-й Февруарий на своя окръженъ управителъ.

§ 18. Всѣкий окръженъ управителъ щомъ получи конвертитѣ отъ всичкитѣ си околии пригваря ги и запечатва тѣй сжко въ особенъ конвертъ съ името на окръга и праща ги най късно до 1-й Мартъ направо въ Министерството на Финанситѣ.

§ 19. За реда и точноста на тѣзи препращанія отговорни сж окръжнитѣ управители, околийски началници и общински кметове.

VI. Общи наредби.

§ 20. Окръжнитѣ управители длъжни сж да явятъ, най късно до 1-й Ноември т. г. въ Министерството на Финанситѣ колко домакинства има приблизително въ тѣхния окръгъ. Сжщевременно тѣ ще явятъ какъ сж съставили преброятелнитѣ комисии, до колко доброволни преброятели сж се представили и какъ е станало раздѣленіето за преброяванието въ окръга нѣтъ. Приблизителното число на домакинствата ще се вземе направо отъ епарийскитѣ свѣщенници, имами, раббини и др. т. п.

§ 21. Министерството на Финанситѣ ще прати (най късно до 15-й Ноември) потребнитѣ преброятелни листове и инструкции на окръжнитѣ управители. Послѣднитѣ трѣба да ги разпредѣлятъ споредъ свѣдѣнията си и незабавно да ги пратятъ направо до общинскитѣ кметове, послѣднитѣ ги даватъ незабавно на преброятелнитѣ комисии и доброволнитѣ преброятели за да ги разнесжатъ въ отреденото време по всичкитѣ кжци на участка си.

Въ случай, че потребатъ нови преброятелни листове, окр. управители ще ги поискатъ по най бързъ начинъ отъ Министерството на Финанситѣ.

§ 22. Мѣстнитѣ началства ще се погрижатъ о време щото да се не случаватъ въ деня на преброяванието народни сбирания, сборове, наزاری и др. п., които могатъ да промѣнятъ значително разпредѣленіето на жителитѣ. Това ще стане само въ границитѣ на закона.

М-ръ Каравеловъ: Това е именно, което бихъ молилъ Нар. Събрание; защото ние сме вече взели мѣрки и сж напечатани листоветѣ и само да го удобри Нар. Събрание. Слѣдъ 10 години т. е. на 1890 год. ще стане ново преброяване и тогава ще знаемъ, какъ върви населението и колко хора имаме, колко сж болни, колко здрави и пр.

Председател: Удобрива ли Нар. Събрание тѣзи наредби? (Удобрива). Който не одобрява да си дигне ръката. (Никой). Тогава значи одобрена.

М-ръ Каравеловъ: Сега иде вториятъ законъ постояненъ, който може да се предаде на комисията.

Секр. Золотовъ Чете:

НАРЕДБИ

за забѣлѣжаването

РАЖДАНИЯТА, ЖЕНИТБИТЪ И УМИРАНИЯТА

ВЪ КНИЖЕСТВОТО БЪЛГАРИЯ.

§ 1. Отъ 1 януарий 1881 год. всѣко раждане, всѣка женидба и всѣко умираше въ Кн. България ще се забѣлѣжава точно въ особенъ за това регистръ, който ще обѣма слѣдующитѣ свѣдѣния:

- а) за ражданията: мѣстото и окръгъ, гдѣто се е случило раждането; време (година, мѣсець, день и часъ) когато се е случило раждането; брой на новородениятъ дѣца; да ли се е дѣтето родило живо или мъртво; да ли е мъжско или женско; да ли е законно или незаконно; имената и прѣкора на родители, тѣхната вѣра, старостъ и занаятъ; време когато се е кръстнило или обрѣзало дѣтето; името и прѣкора на кръстника (-цата); името и прѣкора на духовното лице, което е кръстнило или обрѣзало дѣтето; и пѣкои бѣлѣжки, като: да ли е дѣте родено въ пѣкое явно заведение (болница, затворъ и пр.), да ли е родено на полето, на вода, да ли е намѣрено;
- б) за женитбита: време, (година, мѣсець и день) когато е станала женидбата; на колко сж години и колко мѣсеци лицата, които се женятъ; тѣхната вѣра; да ли сж момъкъ (мома), вдовецъ (вдовица) законно напуснатъ (напусната); занаятъ или какъ се прехранятъ лицата, които се женятъ; въ какъвъ сж родъ тѣ по мѣжду си; знаятъ ли да четатъ и пишатъ; тѣхнитѣ имена и прѣкори; гдѣ сж се тѣ родили, мѣсто и окръгъ (за лица родени не въ България — царщина); името и прѣкора на духовното лице, което е извършило обряда на бракосъчетанието; бѣлѣжки като: да ли е момата крадена, да ли мъжа лица пѣщо за момата;
- в) за умирацията: време (година, мѣсець, день и часъ) когато се е случило умирашето; да ли е умрѣлото мъжско или женско; умрѣлото на колко е години и колко мѣсеци; да ли е не оженено, оженено, вдовецъ (-ца), напуснатъ (-та); вѣрата на умрѣлото; неговия занаятъ; болѣстѣта отъ която е умрѣло; ако е било оженено, колко години е траяла женидбата, която съ смъртъта му се развързва; за дѣца умрѣли по млади отъ 15 год. законни ли сж или незаконни и занаята на родители, имъ; името и прѣкора на умрѣлото; гдѣ се е родило (мѣсто и окръгъ или царщина); името на духовното лице, което е извършило обряда на погребението; бѣлѣжки като: да ли

се е случило умирашето въ пѣкое явно заведение (болница, затворъ, казарма и пр.), да ли е на пѣтъ на вода умрѣло, да ли е умрѣлото като лешъ намѣрено.

§ 2. Забѣлѣжаването горнитѣ свѣдѣния става само на парочно за това приготвенитѣ регистри. За да се избѣгнатъ разни побърквания регистра за ражданията ще бжде отъ бѣла книга, регистра за женитбитѣ отъ розова (нембяна) книга, а регистра за умирацията отъ непеляна книга. При настоящитѣ наредби се прилагатъ като примѣръ форми какъ ще бждатъ начертани регистритѣ.

§ 3. При всѣка черкова, джамия и спинагоа въ Кн. България ще се оставятъ по два екземпляра отъ регистритѣ за ражданията, отъ регистритѣ за женитбитѣ и отъ регистритѣ за умирацията.

Три отъ тѣзи регистри ще бждатъ дебели а другитѣ три, на коритѣ на които ще бжде написано пренесъ, ще иматъ приблизителния потребенъ брой листовъ само за една година.

§ 4. Съ забѣлѣжаването ражданията, женитбитѣ и умирацията, въ надлѣжнитѣ регистри задѣлжаватъ се епопийскитѣ свещеници, имами и хахамъ. Въ случай, че послѣднитѣ двѣ духовни лица не знаятъ да четатъ и пишатъ български, то тѣ ще се послужатъ съ мѣстнитѣ писци или други лица; но на всѣкий начинъ, тѣ отговарятъ за точноста и редовността на забѣлѣжаването.

§ 5. За всѣко родено дѣте (живо или мъртво), за всѣка женидба, за всѣко умрѣло ще се пишва единъ редъ отъ регистра, съ текущия номеръ по редъ. Мъртвородениятъ дѣца ще се записватъ само въ регистритѣ за ражданията а не и въ регистритѣ за умирацията.

§ 6. Всѣко раждане, всѣка женидба и всѣко умираше ще се запише сжщевременно и въ двата за това регистри т. е. въ дебелия и въ тъкия, който има на кората си написано пренесъ.

§ 7. Архиперитѣ, мюфтинитѣ и рабинитѣ се задѣлжаватъ да разпредѣлятъ точно еноритѣ на всѣка черква, джамия и спинагоа и да поднесатъ на Министеретво на Вѣннитѣ Работи и вѣроисповѣданията най късно до 1-й Декемврий т. г. два подобни списѣка за какъ е станало распредѣлението на еноритѣ; единъ отъ тѣзи списѣци ще се прати на статистическото отдѣление въ Министеретвото на Финанситѣ.

§ 8. Всѣкий енорийскій свѣщенникъ, имамитъ или хахамитѣ щомъ извърши обряда на кръщенето (или обрѣзване), вѣнчането или погребението, длѣжещъ е да напише за това тозъ часъ всичкитѣ отдѣления и на двата надлѣжни регистри. Само въ крайна нужда, написанието може да се остави за по послѣ, но и въ този случай свещеника, имамина и хахамина длѣжни сж да събержатъ незабавно всичкитѣ потребни свѣдѣния.

§ 9. Ни единъ енорийскій свѣщенникъ, имамитъ или хахамитѣ не смѣе да кръсти, вѣнчае или погребее лице, което не снада въ енорията му. Случи ли се въ крайна нужда (като за кръщение болно-родени дѣца, болѣстъ на енорийското духовно лице и др. и.) свещеника, имамина или хахамина да кръсти вѣнчае и погребее лица отъ чужда енория, тогавъ той е длѣженъ да занесе това самъ въ надлѣжнитѣ два регистра на ошзи енория, гдѣто се е случило раждането, женидбата или умирашето.

§ 10. За всѣко престѣпление настоящитѣ наредби енорийския свѣщенникъ, имамитъ или хахамитѣ ще се предава на сждъ за наказание споредъ чл. 102 отъ наказа-

гелния отомански законникъ или гл. II чл. 26 отъ устава за мировитѣ съдѣи.

§ 11. Околийския началникъ и всѣкий по горенъ отъ него държавенъ чиновникъ има право да преглѣжда да ли въ регистритѣ се пише редовно и точно, а на статистическото отдѣление въ Министерството на Финанситѣ предостава се правото да праща особенни за това чиновници. Преглѣждането за редовното и точното забѣлѣжаване ражданията, женитбитѣ и умираиията предостава се особено на окръжнитѣ училищни инспектори и на финансовитѣ инспектори, кога тѣзи чиновници обикалятъ по своя служба мѣстата. Въ случай, че чиновника при преглѣждането намѣри нередовностъ или неточностъ въ регистритѣ, той ще рапортира за това на надлѣжния архiereй, мюфтия или рабинъ, който трѣба незабавно да предаде на съдѣ обвиняемия.

§ 12. За доброто и точно записване и въ двата надлѣжни регистри за всѣко родено (живо или мъртво) дѣте, всѣка женитба и всѣко умираице енорийския священникъ, имаминъ или хахаминъ получава отъ хазната награда по петъ стотинки. Плащанieto на тѣзи награда ще стане въ първото тримѣсечие на слѣдующата година. По това време ще се прати на всѣкий околийский началникъ точенъ списъкъ, споредъ самитѣ регистри, колко дѣца, колко женитби и колко умираиия е записалъ всѣкий священникъ, имаминъ или хахаминъ заедно съ потребното количество пари за исплащаніе. Околийския началникъ отъ своя страна ще раздѣли както трѣба наградитѣ и ще ги раздаде подъ расписка на надлѣжнитѣ священници, имами или хахами. Никакво прошение или парично исканіе отъ страна на священника, имамина или хахамина не е нужно за това.

§ 13. Всичкитѣ баби (акушерки) родопомагателни лѣкари (акушери) и доктори медицинни се задължаватъ да явятъ незабавно на надлѣжния енорийский священникъ, имаминъ или хахаминъ за всѣко раждане станало чрезъ тѣхно спомаганіе. Престѣпницитѣ на настоящия параграфъ ще се предаватъ тогъ часъ на съдѣ за не изпълнение настоящитѣ закони и наредби.

§ 14. Въ първитѣ дни на (най късно до 10) Януарий на всѣка година, общинския кметъ ще събере отъ всичкитѣ черкви, джамии и синагоги въ своята община малкитѣ регистри (преписи) и ще ги прати на своя околийский началникъ. Кмета е длъженъ да запечата въ присъствіето на священника имамина или хахамина регистритѣ (преписи) и да даде особена расписка за приеманіето имъ. Околийския началникъ, като получи всичкитѣ подобни регистри отъ повѣрената си околия, ще ги прати на предпоставения си окръженъ управителъ.

Послѣдния, щомъ получи всичкитѣ регистри (преписи) отъ повѣренния си окръгъ, праща ги съ надписъ: „До Министра на Финанситѣ за статистическо-организационното отдѣление“.

§ 15. Статистическото отдѣление въ Министерството на Финанситѣ щомъ получи регистритѣ ще направи незабавно нужнитѣ провѣрки, ще направи потребнитѣ мѣрки за исплащаніето наградитѣ (глѣдай § 12) и тогавъ ще пристѣпи къмъ обработваніето събрания въ регистритѣ статистическия материалъ.

§ 16. Всичкитѣ свѣдѣния записани въ регистритѣ за ражданията, женитбитѣ и умираиията пазятъ се като тайна. Отъ това постановление исклучаватъ се само официално отъ регистритѣ преписанитѣ свѣдѣтелства. Престѣпницитѣ на този параграфъ ще се предадѣтъ на съдѣ

споредъ чл. 215 отъ наказателния отомански законникъ.

§ 17. На статистическото отдѣление въ Министерството на Финанситѣ остава се правото да запитва за вѣжнатитѣ въ регистритѣ погрѣшки и да иска въ рѣшеніето на годишната свѣдѣния за написанитѣ вече въ регистритѣ раждания, женитби и умираиия. На всѣко подобно питаніе енорийскитѣ священници, имами и хахами длѣжни сѣ да отговарятъ точно и незабавно.

§ 18. Регистритѣ за раждания, женитби и умираиия не могатъ въ нищо да се промѣнятъ безъ съгласіето на статистическото отдѣление въ Министерството на Финанситѣ.

§ 19. Министерството на Външнитѣ работи и Исповѣданията ще прати най късно до 15 декемврий т. г. на всѣка черква, джамия и синагога потребнитѣ шестъ регистри.

§ 20. Всичкитѣ разноси за бѣлѣжаваніето ражданията, женитбитѣ и умираиията (като печатаніе регистритѣ, отстъпване награда и пр.) ще станатъ отъ бюджета на Министерството на Финанситѣ.

§ 21. Всичко относително напечатаніето регистритѣ и потребнитѣ инструкции вѣзлага се на статистическото отдѣление въ Министерството на Финанситѣ.

Предсѣдатель: Има ли пѣкой да говори върху законопроекта въобще? (Нѣма.) Желаетъ ли Нар. Събрание да се избере комиссія за четенийтъ законопроектъ? (Не желаетъ.) Който желаетъ да си дигне рѣката. (Меншество.)

М-ръ Каравеловъ: Нѣмамъ нищо противно на това, ако го приемемъ сега испѣло, защото това е заемоно отъ изработенитѣ наредби на Международниятъ Конгресъ. Ние сме го само приели, а не сме го съчинявали.

Пресѣдатель: Тогавъ желаетъ ли Нар. Събрание сега да се вотира този законопроектъ, или да го оставимъ за другъ пѣтъ? (Гласове: сега да се вотира.) Който желаетъ, за другъ пѣтъ да остане, да си дигне рѣката. (Меншество.) Какъ желаетъ Нар. Събрание членъ по членъ или испѣло да се прочете за да го одобри. Който желаетъ членъ по членъ да си дигне рѣката. (Меншество.) Тогавъ да се прочете ли още единъ пѣтъ или не? (Гласове: не трѣба.) Приема ли Нар. Събрание четенийтъ законъ да се введе въ практика и да се обнародва? (Приема се.) Който не приема да си дигне рѣката. (Меншество.) Тогавъ въпросътъ е рѣшенъ.

Предсѣд. На дневний редъ имаме доклада на комиссіята, избрана за разглѣждане законопроекта „за комплектуване българската армия“. г-нъ Молловъ е избранъ за докладчикъ.

Доклад. Д-ръ Молловъ: Комиссіята, която бѣше избрана за да разглѣжда законопроекта, представенъ отъ Военния Министръ, на 28 Октомврий, въ първото си засѣданіе пристѣпи къмъ разглѣжданіето този законопроектъ, предсѣдатель на комис-

сията се избра г. Пановъ, подъ водението на когото слѣдваха и понататашнитѣ разглѣждания. На 8 Ноемврий комиссията успѣ да разглѣда законопроекта за комплектуването българската армия, който имамъ честь да прочета, като съмъ избранъ за докладчикъ.

Този законопроектъ е единъ отъ най важнитѣ и споредъ това, комиссията обърна сериозно внимание върху него и за това тя закжне съ рапорта си. Имаше много параграфи, които за да се разяснятъ трѣбаше да имъ се добави това, или да се измѣни онова, което комиссията е видѣла за нужно, като имаше предъ видъ отъ една страна тегобата, а отъ друга, важноста на вжоржената сила на държавата. Защото това трѣбаше да бѣде така направено, щото армията да не пострада, а и тегобата да бѣде колкото е възможно по легка за народа. Комиссията когато разглѣда първия законопроектъ, срѣщна се съ едно затруднение; именно, че въ него още за опълченито не се говори какъ ще се управлява войската; какъ ще живѣе по между си и какъ ще се прехранва и облича. Понеже това е отъ голѣма важностъ, то най естествено е да се помоли Военното Министерство да внесе, ако е възможно. такива законопроекти. (Гласове: съгласни.) (Чете:) „законопроектъ за комплектуване българската армия.“ Така стои заглавието отъ Военното М-во. Комиссията като разглѣда цѣлия законопроектъ, видѣ, че това заглавие не отговаря на самия законопроектъ. Въ него се говори какъ става набиранието войската или набора. Заради това комиссията измѣни заглавието му така: „Законъ за взимание новобранцитѣ въ българската войска.“

Предсѣд.: Има ли нѣкой да говори по заглавието.

Намѣстникъ на Военния Министръ: (говори по руски.)

Предсѣд.: Моля г-на докладчика да преведе думитѣ на г-на намѣстника на Военный Министръ.

Докладчикъ: Г-нъ намѣстникъ на Военния Министръ казва, че е съгласенъ съ това заглавие, защото по добръ отговаря на смисъла на закона.

Предсѣд.: Има ли нѣкой да говори? (Нѣма.) Приема ли Нар. Събрание редакцията на комиссията за заглавието? (Приема.)

Доклад.: (Чете.)

І. Общи положения.

§ 1. Мужското население, безъ разлика на вѣроисповѣданіе, подлѣжи на военна тегоба.

Комиссията нѣма никаква забѣлѣжка.

Предсѣд.: Приема ли Нар. Събрание четений

членъ, наедно съ заглавието „Общи положения“, така както се прочете? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете):

§ 2. Откупване съ пари и замѣняване съ добоволци, не се допуща.

Комиссията нѣма никакви забѣлѣжки. (Приема се.)

§ 3. Общото количество на хората, които трѣба да подлѣжатъ армията, опредѣлява се всѣка година отъ Министерскій Съвѣтъ и се обявява съ Височайшій Указъ. Съгласно съ това става и расхвърлянието конницата по окръжията.

Споредъ комиссията стана само едно измѣнение, т. е., като се измѣни заглавието, трѣба да се исхвърли думата „армия“:

Намѣст. на Военния Министръ: Примѣчаніето на г. докладчика е съвършено вѣрно.

Предсѣд.: Приема ли Н. Събрание § 3 съ поправката на комиссията? (Приема се.)

Доклад.: (Чете:)

§ 4. За да се изпълнява въ армията военната тегоба отъ населението, всѣка година се повиква само една възраст, а именно: младежитѣ, на които до 1-й Януарій на тая година, въ която става избираніето, сж минали 20 години отъ деня на раждението имъ.

Споредъ комиссията:

§ 4. За да се изпълнява военната тегоба отъ населението, всѣка година се повиква само една възраст, а именно: младежитѣ, на които до 1-й Януарій на тая година, въ която става избираніето, сж навършили 20 години отъ деня на ражданието имъ.

Думата „армия“ се исхвърля, понеже нѣма нужда да стои, така и думата „минали“ се замѣни съ думата „навършили“ която е по употребителна въ българския язикъ.

Предсѣд.: Имали нѣкой да говори? (Нѣма.)

Намѣст. на Военния Министръ: Азъ нищо нѣмамъ противъ това измѣнение.

Предсѣд.: Приема ли Н. Събрание този членъ наедно съ поправката отъ комиссията? (Приема се.)

Доклад.: (Чете:)

§ 5. Не се повикватъ на служба лишенитѣ отъ политически и граждански правдини, сжщо и ония, които се намиратъ подъ сѣдъ и слѣдствие, докѣ се свърши тѣхното дѣло. (Приема се.)

(Чете:) § 6. Времето, въ което трѣба да стане повикванието за носене военната тегоба въ армията, се опредѣлява съ постановление отъ Министерскій Съвѣтъ.

Този членъ комиссията измѣни така: „Времето въ което трѣба да става набиранието се опредѣлява съ постановление отъ Министерскій Съвѣтъ.“

Предсѣд.: Има ли нѣкой да забѣлѣжи за тона? (Нѣма.) Приема ли Н. Събрание § 6 съ измѣненіето на комиссията? (Приема се.)

Доклад.: (Чете:)

§ 7. Отъ цѣлото число на младежитѣ, които сж стигнали до исканій за повикване възраст (§ 5), трѣба

да се взима онова число, което е назначено по расхвърляние.

Думата „по расхвърляние“, се замѣства съ „споредъ расхвърлянието“. (Приема се.)

(Чете:) § 8. Ако числото на годинитѣ за постѣивание на служба пълѣзе повече отъ колкото се иска по расхвърлянието, то жребieto рѣшава, кой трѣба да постѣи въ служба.

Споредъ Комиссията:

„Ако числото на способнитѣ въ постѣивание на служба излѣзе повече отъ колкото се иска по расхвърлянието, то жребieto рѣшава, кой трѣба да постѣи въ служба“. (Приема се.)

Доклад.: (Чете:)

§ 9. Независимо отъ жребieto, допуща се да постѣиватъ въ служба и доброволци, които въ тоя случай се записватъ въ общото число на повиканитѣ лица по расхвърлянието. (Приема се.)

(Чете:) § 10. Лицата, които сж пожелали да постѣятъ като доброволци, длѣжни сж да отговарятъ на слѣдующитѣ условия:

- а) да иматъ възраст отъ 20—30 години;
- б) да представятъ свидѣтелство отъ своята община, че сж благонадѣждни;
- в) по състоянието на здравнето си да бждѣтъ годни за служба;
- г) да не подпадатъ въ тая година за повикване въ служба.

Споредъ Комиссията:

(Чете:) § 10. Лицата които сж пожелали да постѣятъ като доброволци, длѣжни сж да отговарятъ на слѣдующитѣ условия:

- а) да иматъ възраст отъ 20—30 години;
- б) да представятъ свидѣтелство отъ своята община, че сж благонадѣждни;
- в) по състоянието на здравнето си да бждѣтъ способни за служба;
- г) да не подпадатъ въ тая година подъ наборъ.
- д) да не сж женени нито вдовци съ дѣца.

Намѣст. на Военния Министръ: (говори русски.)

Доклад: Г-нѣ Намѣстникъ на Военния Министръ е съгласенъ съ тѣзи алинеи. Военното Министерство това не е предвидѣло; но комиссията е намѣрила за по полезно, да се измѣни този § така, за да предвари тѣзи млади хора, които сж женени рано да не оставятъ дѣца и жени безъ грижа. Комиссията отъ тѣзи точка зрѣния е промѣнила тѣзи алинеи. Ако я намира Н. Събрание за умѣтна, нека я приеме.

Райчо Поповъ: Споредъ мене мнѣнието на комиссията е добро. Наистина да не се взематъ женени хора или млади вдов и съ дѣца, но да се опредѣли до колко години. (Шумъ.)

Доклад: Именно това опредѣля първата алинея, че доброволцитѣ се взематъ отъ 20—30 год. Тука за по стари и по млади не се говори.

Предсѣд.: Приема ли Н. Събрание този § съ прибавката на комиссията! (Приема се.)

Доклад: (Чете:)

II. За срока на службата въ постояннитѣ войски и запаса.

На мѣсто думата „запасъ“, комиссията употребѣи думата „запазъ“, която иде отъ запазено, запазване.

Славейковъ: Менѣ ми се чини, че комиссията произволно май е промѣнила думата „запасъ“. Като ние сме взели толкова много думи отъ руский языкъ, можемъ да вземемъ и тая. Ако дѣйствително тѣзи дума се замѣнише, и може да се замѣни безъ принудително, съ една българска дума, то да я замѣнимъ; но нашата дума „запаза“ никакъ не отговаря на руската „запасъ“. Зарадъ това предлагамъ да си остане думата „запасъ“. Отъ това не ще има голѣмъ скандалъ.

Доклад.: „Запасъ“ на български се казва, когато си запасватъ поясъ, и тая дума не зная, до колко я присвоилъ нашия народъ. „Запаза“ или запазение значи, че тѣзи войска която е вече приучена оставя въ резерва, като запазена за часъ на опасностъ на отечеството; тѣй щото, комиссията като не е намѣрила друга дума, употребѣила е тѣзи, която се употребява, като прилагателно съществително име.

Михайловски: Ако трѣба да се вземе руската дума „запасъ“, то трѣба да се каже на български въ женский родъ „запаза“, — резерва.

Доклад. Тука стои: „въ постояннитѣ войски и запаза.“

Михайловски: Тогава речи: „запазата.“

Славейковъ: Да обогатяваме языка ни съ думи, не съмъ противенъ, но като въ войската имаре руски учители, то да си остане руската дума „запасъ“, както е въ законопроекта, и ние ще я научимъ. Думата „запаза“ наистина е българска, но съвършино отвлечено съществително. За това не виждамъ за нужда да се измѣни.

Доклад. Въ отговоръ на г-на Славейкова има да кажа че руската дума „запасъ“ е отъ думата „запасти“, което значи да завардиши или да скътанъ за друго време. За това употребената дума отъ комиссията е умѣтна, понеже нѣма друга, която да отговаря на руското значение.

Предсѣдателъ: Счита ли се Нар. Събрание за достаточено освѣтлено? (Гласове: достаточено е!) Ще се вотира въ законопроекта отъ М-вото съ думата „запасъ.“ Приема ли Нар. Събрание тѣзи редакция? (Не приема.) Който приема да си дигне ржката? (Никой.) Приета е думата споредъ комиссията.

Доклад.: (Чете:)

§ 11. Общи срокъ на службата въ постояннитѣ войски и за ония които постъпватъ по повинность, се определява 10 години, отъ които четири години въ постояннитѣ войски, а шестъ въ запаза.

Комиссията е преправила тоя членъ съ слѣдующитѣ измѣнения. (Чете:.) „§ 11. Общия срокъ на военната служба за ония, които постъпватъ по повинность се определява 10 години, отъ които двѣ години въ постояннитѣ войски и осемъ въ запаза.“

Забѣлѣжка: Исклучение става за конницитѣ, пионеритѣ, фелдшеритѣ, ветеринаритѣ и моряцитѣ, които служатъ три години въ постояннитѣ войски и 5 години въ запазѣтъ.

Ст. Поповъ: Ако „запаза“ е женски родъ, тогава трѣба да стане „запазата.“ Азъ не зная какъ се вотира, да ли мъжки или женски родъ. (Веселостъ).

Предсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой да говори?

Михайловский: Азъ не зная, защо г-нъ предсѣдатель пита, има ли нѣкой да говори, когато неговото мнѣние не се дава на гласоподаване.

Предсѣдатель: Когато Съборието приеме едно мнѣние, тогава другитѣ падатъ.

Славейковъ: Дѣйствително ми се види увеличено на двѣ години времето на запазѣтъ, защото преди бѣше 6 год. а сега комиссията го е направила 8 год.

Доклад.: Комиссията не е угодѣла нищо, наопаки тя е смалила времето на постоянната служба двѣ години. Въ законопроекта е казано, че въ постоянната войска трѣба да се служи 4 години, а комиссията съ съгласието на Военния Министръ смали това на 2 години. Като смали това на двѣ години, то се увеличи запаза за толкозъ години, тъй щото комиссията нищо не е угодѣла.

Намѣст. на Военния Министръ: (Говори русски.)

Доклад.: (Превода.) Г-нъ намѣстникъ на Военния Министръ казва, че, ако и да е стояло по напредъ въ закона, щото войницитѣ да служатъ въ постоянната войска по 4 год. но туй не се е практикувало, а сж се отпущали момчетата слѣдъ двѣ годишно служение, понеже се намѣри че е било достаточено, за да се обучатъ за способни войници. Заради туй комиссията добръ е направила, като е смалила срока на тѣзи служба. Колкото за служението три години за пионеритѣ, конницитѣ и моряцитѣ, а тъй сжщо и за фелдшеритѣ и ветеринаритѣ, г-нъ намѣстникъ казва, че Военный Министръ е съгласенъ да е по много, защото тѣ за двѣ години не могатъ да се научатъ тъй скоро, и понеже една година отива само за да се приготвятъ, така щото, само двѣ имъ оставатъ да служатъ за въ работа. Предполага се даже, че и три години за фелдшеритѣ, ветеринаритѣ и моряцитѣ ще бѣде малко; но Военный Министръ каза, че не ще ги взема повече време бадеава, но съ пари като волнонаемни; защото

иначе повече се губи отъ колкото се печели. И като тѣ стоятъ повече време въ войската отъ колкото другитѣ войници, то комиссията намѣри за добро, да имъ улегчи отъ друга страна и да имъ скрати срока на запазѣтъ, а именно 5 години на мѣсто 7. Тѣзи двѣ години, които служатъ по малко въ запазѣта, ще имъ бѣждѣ като възнаграждение за тѣзъ година, която употребяватъ на предварително подготвление.

Славейковъ: Азъ като помѣнахъ за тѣзи 6 год. които сж увеличени на 8, знаяхъ, че ще се отпущатъ отъ дѣйствителната служба момчетата двѣ години по напредъ. Дѣйствително ние малко разбираме този запазѣтъ, но когато г-нъ намѣстникъ на Военный Министръ каза, че сж достаточни за обучаването двѣ години, то азъ го приемамъ; но отъ друга страна, чини ми се, че за двѣ години, ни единъ не може да стане добръ и както трѣба солдатинъ.

Намѣст. на Военния Министръ: (Говори русски.)

Доклад.: (Превода.) Намѣстникътъ на г-на Воен. Министръ е казалъ и по напредъ една забѣлѣжка, която азъ пропустихъ, че тозъ параграфъ и даже цѣлий тозъ законъ не може да се примѣни къмъ тѣзи, които сж вземени въ 1879 год., така щото, тоя законъ има значение отъ годината, когато почнатъ да се събиратъ нови войници. Това трѣба да се забѣлѣжи въ протоколитѣ, за да не станатъ недоразумѣния.

Недѣлковичъ: Азъ мисля, че той е казалъ само за 1879 год. не може да се приспособи, а за 1880 год. може.

Намѣст. на Военния Министръ: За 1880 год. ще се приспособи.

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание 11 членъ, както е предложенъ отъ комиссията съ прибавката? (Приема се.)

Доклад.: (Чете:)

§ 12. За ония, които сж влѣзнали въ войската по тегаба, срокътъ имъ се смѣта отъ първий день слѣдъ постъпването имъ въ войската.

Комиссията не е направила никакво измѣнение.

Предсѣдатель: Има ли нѣкой да говори върху този членъ? (Нѣма.) Приема ли Нар. Събрание чл. 12 както си стои въ законопроекта? (Приема се.)

Доклад.: (Чете:.) „§ 13. Показанный срокъ за службата въ § 12 се установява само за мирно време; въ време же на война всички, които се намиратъ въ войскитѣ, длѣжни сж да останатъ на служба до тогава, до когато, го изисква нуждата.“

Комиссията не е направила никаква забѣлѣжка.

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание чл. 13 както си е въ законопроекта? (Приема се.)

Доклад. (Чете:.) § 14. Долнитѣ чинове, които състоятъ на дѣйствителна служба, могатъ да се у-

волняватъ въ запазъ и преди да свършатъ двѣгодишния срокъ.

Комиссията е направила измѣнение въ годишнитѣ, защото това е рѣшено вече въ 11 чл.

Намѣст. на Воен. Министръ: Противъ това нѣмамъ нищо.

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание чл. 14 съ прибавката на комиссията? (Приема се.)

Доклад.: (Чете.) § 15. Чиновете отъ запазъ се повикватъ на дѣйствителна служба тогава, когато е необходимо да се доведе войската до усиленъ составъ. Тѣ се повикватъ въ Височайшии Указъ. Освѣтъ това чиноветѣ, когато се намиратъ въ запазъ, могатъ да се повикатъ отъ Воен. Министръ, на учебни сборове на срокъ не повече отъ 4 недѣли, презъ цѣлото време на стоянието имъ въ запазъ.

Споредъ комиссията: (Чете.) § 14 Чиноветѣ отъ запазъ се повикватъ на дѣйствителна служба тогава, когато е необходимо да се усили составътъ на войската. Тѣ се повикватъ по рѣшението на Мин. Съвѣтъ съ Височайшии Указъ. Долнитѣ чиноветѣ, когато се намиратъ въ запазъ, могатъ да се повикватъ отъ Военный Министръ на учебни сборове на срокъ не повече отъ 4 недѣли всѣка година, презъ цѣлото време на стоянието имъ въ запазъ.

Намѣст. на Воен. Министръ: (Говори Русски.)

Докладчикъ: Г-нъ намѣстникъ на Военный Министръ казва, че нѣма нищо противъ това измѣнение, защото въ законопроекта имало нѣйде пропустнато, тѣй щото сегашната редакция съвсѣмъ напълно отговаря на смисъла.

Предсѣдатель: Приема ли се чл. 15 както е редактиранъ отъ комиссията? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете.) § 16. Ония лица отъ запазъ, които заематъ длѣжности по гражданска или общественна служба, освобождаватъ се отъ повикване на служба въ учебнитѣ сборове.

Комиссията нѣма никаква забѣлѣжка.

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание чл. 16 както си е въ законопроекта? (Приема се.)

Докладчикъ. (Чете.) „III. За исключения, отсрочкитѣ и правдинитѣ по носението военната тежба.“

Комиссията нѣма никаква забѣлѣжка върху заглавието.

Предсѣдатель: Преди да се чете тази глава азъ питамъ Събранието: желае ли да се продължи засѣданието, понеже часа мина? (Желае.) Който не желае да си дигне ржката. (Менѣство.) Тогазъ да продължаваме. Има ли нѣкой да говори върху заглавието на третата глава? (Нѣма.) Приема ли Нар. Събрание заглавието на третата глава както си е въ законопроекта? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете.) § 17. Измежду лицата, които трѣба да постѣпятъ на служба, освобождаватъ се отъ нея за всякога:

а.) ония, които по тѣлесенъ недостатѣкъ или по болѣзненно разстройство, свършенно сѣ неспособни за военната служба;

б.) единичкий способенъ за работа синъ, у неспособенъ баща за работа или у майка вдовица;

в.) единичкий способенъ за работа братъ, който има или една или нѣколко малки сирачета, братя и сестри;

г.) единичкий способенъ за работа внукъ, когато има дѣдо или баба, които нѣматъ способенъ за работа синъ.

Забѣлѣжка. 1. Хранилицитѣ, които сѣ припознати отъ гражданската или черковна власть за усиновени, и пасторцитѣ на отчухитѣ и мансехитѣ, които нѣматъ синове, броятъ се като родни синове.

Забѣлѣжка. 2. Въ семействата, които исповѣдватъ мохамеданска вѣра, въ които е дозволено многоженството, всички дѣца на единъ баща, броятъ се нераздѣлно и като родни и за единичкъ синъ се брой само онзи, който въ цѣлото семейство на баща си е единичкий.

Забѣлѣжка. 3. Способни за работа въ семействата се броятъ ония, които иматъ 18—55 год. съ исключение съвсѣмъ неспособнитѣ за работа по сакатлѣжи или по болѣзненно разстройство.

д.) лица, които сѣ отъ духовно звание; (священнослужителитѣ.)

е.) единъ отъ двамата братя, които подлѣжатъ на военна тежба въ единъ и сѣщий изборъ.

Комиссията е измѣнила само третата забѣлѣжка, която се промѣни така: „способни за работа въ семейството се броятъ онѣзи, които иматъ отъ 18 до 55 години, съ исключение съвсѣмъ неспособнитѣ за работа по тѣлесни недостатѣки (сакатлѣжи) или по болѣзненно разстройство.“ И отъ 5-й пунктъ да се исхвърлятъ думитѣ: „които сѣ.“

Предсѣдатель: Има ли нѣкой да говори?

Намѣст. на Воен. Министръ: Приемамъ редакцията на комиссията.

М-ръ Тишевъ: Както е извѣсно на Нар. Събрание, тия дни станаха нови набори за допълнение на войската. Наборитѣ се произведоха по тозъ законопроектъ, тѣй щото може да се опита тоя законопроектъ, до колко е приспособимъ. Въ сегашния наборъ се появи слѣдующий въпросъ:

Мюсюлманитѣ иматъ тозъ религиозенъ обичай, щото женитѣ на голѣмитѣ братя не могатъ да оставатъ да се глѣдатъ отъ по малкитѣ братя, тѣй щото, ако би да нѣматъ баща, тогазъ тия голѣми братя оставатъ, като началници на семейството, и тѣхнитѣ

жени оставатъ безъ да има, кой да ги глѣда. За това азъ предлагамъ да се прибави такъвъ единъ членъ съ който да се освободятъ тѣзи мухареми.

Председателъ: Има ли нѣкой да говори върху предложението на Г-на Министра? (Нѣма) Тогава формулирайте го.

М-ръ Тишевъ: Азъ предлагамъ да стане али-нея ж (чете:) „голѣмитѣ братя отъ мюсюлманскитѣ семейства, когато сж женени и сж безъ родители, да се освобождаватъ отъ военната повинность.“

М-ръ Жиковъ: Между тѣзи, които се освобождаватъ отъ военната служба не се говори нищо за учителитѣ. За това не би ли било по добръ и тѣ да се освободятъ?

Докладчикъ: Тукъ се говори за лица, които за винаги се освобождаватъ отъ военната повинность; а менѣ се чини, че учителитѣ не могатъ да се считатъ къмъ тѣзи хора. Учителитѣ могатъ да се освободятъ само временно, за което по долу има дума за тѣхъ.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 17 заедно съ прибавката на комиссията и съ прибавката на чл. 17 отъ М-ра на Вътрѣшнитѣ Дѣла. (Приема се).

Д-ръ Антоновъ: Тукъ не можихъ да разберъ твърдѣ добръ, голѣмитѣ ли братя се освобождаватъ или малкитѣ; защото азъ мисля, че малкитѣ глѣдатъ женитѣ на голѣмитѣ, а не голѣмитѣ на малкитѣ.

Предсѣд. Прибавката на г. Министра има слѣдующето съдържание. (Чете я). Приема ли Нар. Събрание чл. 17 както се каза сега? (Приема се).

Доклад. (Чете):

§ 18. Освобождаватъ се временно отъ служба:

а) лица, които се покажатъ, че сж недорасли още за нея, или които страдатъ отъ такива болѣсти, които не позволяватъ да се освобождаватъ съвсѣмъ отъ службата, сжщо и ония, които не сж се оправили отъ скорошното си болѣдуване; всички тия лица се освобождаватъ отъ службата само за една година;

б) младежи, които се намиратъ въ срѣдни и по горни учебни заведения, както въ Княжеството, така и вънъ отъ предѣлитѣ му, докѣ свършатъ учебний си курсъ.

Споредъ комиссията тоя параграфъ се преобърща на 19 и гласи така. (Чете):

§ 19. Освобождаватъ се врѣменно отъ служба:

а) лица, които се покажатъ, че сж недорасли още за нея, или които страдатъ отъ такива болѣсти, които не позволяватъ да се освобождаватъ съвсѣмъ отъ службата, сжщо и ония, които не сж се оправили отъ скорошното си болѣдуване; всички тия лица се освобождаватъ отъ службата само за една година;

б) младежи, които се намиратъ въ срѣдни и висши учебни заведения, както въ Княжеството, така и вънъ отъ предѣлитѣ му, докѣ свършатъ учебний си курсъ, слѣдъ свършването на които независимо отъ възрастта имъ, тѣ сж длъжни да се явятъ при първи наборъ и споредъ установения редъ, ако се взематъ, първитѣ служатъ една

година, а вторитѣ 6 мѣсеца въ постояннитѣ войски а въ запазѣтъ стоятъ до 30-годишната възраст.

Забѣлѣжка. Преприетѣ за съмнителнитѣ дипломи рѣшава Мин. Съвѣтъ.

Намѣстн. на Воен. Министръ: (Говори русски).

Доклад. (Превозда). Г-нъ Намѣстникъ на Военния Министръ нищо нѣма да забѣлѣжи на внесеното прибавление отъ комиссията, защото и той е ималъ предъ видъ да даде улечение на тѣзи, които се намиратъ въ висшитѣ и срѣдни учебни заведения; но комиссията малко имъ отне привилегии, именно казано е: който свърши висше учебно заведение, ще служи 6 мѣсеци; а който свърши срѣдно — една година. Защото военната повинность е една отъ най тежитѣ тегоби на населението; и трѣба да се раздѣля еднакво между всичкото население. Но тия хора, които се учатъ въ по голѣмитѣ учебни заведения, могатъ да послужатъ на отечеството си и по другъ начинъ и безъ тѣхъ отечеството не може да го има; обаче отъ друга страна трѣба да бждемъ справедливи и въ случай на опасность, трѣба и ученикѣ да бранятъ отечеството, както и всичкитѣ други граждани. За това комиссията намѣри за добръ да постѣпватъ и тѣ въ войската, но съ такова едно исключение: едниѣ да служатъ една година, а другитѣ 6 мѣсеци и то тогава, когато свършатъ своитѣ курсове, а въ запазѣтъ ше стоятъ до 30-годишната си възраст; така щото, отъ тѣхъ страна имъ се дава голѣмо преимущество предъ другитѣ, които нѣматъ никакво олегчение.

М-ръ Гюзелевъ: Тука се даватъ извѣстни правдини на тѣзи, които се учатъ въ висшитѣ и срѣдни учебни заведения съ извѣстна цѣлъ. Но мисли ли Нар. Събрание, че трѣба да се дадатъ подобни нѣкои правдини тоже на тия учители, които се занимаватъ въ първо-началнитѣ училища? Защото както знаете, споредъ Конституцията, първо-началното учение е задължително и безплатно. Азъ мисля, че трѣба да се даде нѣщо подобно на учителитѣ въ първо-началнитѣ училища, за да може да се привеле постепенно въ дѣйствиѣ онова, което предписва Конституцията. Усѣща се голѣмъ недостатѣкъ отъ учители за първоначалнитѣ училища. Сега за сега първоначални учители имаме до 1500 души, и разумѣва се всички не сж добръ приготвени, за да отговарятъ напълно на своето назначение, и най много ще има до 200 души да отговарятъ, а другитѣ не сж добръ приготвени. Споредъ това нашитѣ училища сж въ незавидно положение; слѣдователно азъ мисля, че трѣба да се даде нѣкакво поощрение на тѣзи, които се занимаватъ въ първо-началнитѣ училища, защото тѣ страдатъ и въ материално отношение както и въ всяко друго. За то-

ва предлагамъ да имъ се даде улечение поне за първи пътъ, ако не за винаги.

Доклад.: Въ комисията се бѣше възбудилъ този въпросъ, но когато го разгѣда отъ нѣколко точки, тя едногласно дойде до таквъзъ мнѣние, че на тѣзи учители, за които се мисли да се даждъ нѣкакви правдини, не трѣба да имъ се дава по слѣдующитѣ причини:

а) защото срока на службата се скратява отъ 4 на 2 години;

б) че нѣмаме таквизъ учители, които да отговарятъ на своето назначение и

г) че тѣзи учители не сж постоянни учители, днесъ може нѣкой да е учителъ, но слѣдъ единъ мѣсець или слѣдъ половинъ година ще се занимава съ друго. За това не може да се държи контролъ: да ли е той учителъ, и ако е той такъвъ, да ли е свършилъ потребното образование; и да ли се е приготвилъ да може напълно да отговаря на назначението си.

Ако бѣше срокътъ на службата голѣмъ, тогазъ би трѣбало да се даде на тѣхъ поощрение; но като имаме предъ видъ, че всѣкий гражданинъ е обязанъ да служи само двѣ години, и като имаме предъ видъ, че отъ онѣзи, които свършатъ по горни училища се изисква една година или 6 мѣсеца, тогазъ питамъ: защо да даваме почти таквизъ правдини и на учителитѣ въ първоначалнитѣ училища? Самъ г. Министръ на Просвѣщението каза, че между учителитѣ може би да има до 200 души, които да слѣдватъ както трѣба; а за 200 души да правимъ пови привилегии, това ми се види неумѣстно. Ако слѣдъ двѣ или три години, не по такива малки причини, — които твърдѣ малко подбуждатъ за народно образование, — но по други съображения стане нужно да се зематъ нови мѣрки; и ако видимъ, че дѣйствително народното образование остава назадъ, тогава Мин. на Просвѣщението може да внесе такива правдини за учителитѣ, които вѣроятно е, че Нар. Събрание не ще има нищо противъ това. Но сега като не може да направи добръ контролъ надъ учителитѣ, — защото често може да се случи да стане нѣкой учителъ, за да избѣгне отъ войската, а отъ друга страна като се даватъ голѣми правдини на тѣзи, които се учатъ, то комисията е на мнѣние, че не трѣба на тѣзи учители да се даватъ особенни правдини.

Св. Радевъ: Азъ съмъ на мнѣние щото бѣлѣжката на г. Министра на Просвѣщението да се вземе въ внимание отъ Нар. Събрание; защото въ послѣдния наборъ нѣкои учители отъ нашия окръгъ се взеха въ военна служба и училищата останаха безъ учители. Колкото за онова, което каза г-нъ докладчикъ, за тѣзи отъ учителитѣ, които избѣг-

ватъ отъ военна служба способни или неспособни, азъ мисля, че такива учители могатъ да се взематъ и подиръ въ военната служба, като се види че не сж достойни за учители или когато отбѣгватъ сами отъ училищната служба. Инспекторитѣ твърдѣ добрѣ ще знаятъ тия работи.

Славейковъ: Близу до това сжщото имамъ да забѣлѣжа; защото дѣйствително не трѣба да оставяме тия, които като желаятъ да избѣгватъ отъ набора ставатъ учители. Но отъ друга страна трѣба да си помислимъ, че само тая година, ако вземемъ въ набора 15 учители, то ще останатъ 15 общини безъ учители, и то ще бжде голѣма загуба. Азъ мисля, че за напредъ всѣка община, когато си пазарява учители, ще глѣда да намѣри такива, които не подлѣжатъ на военната повинностъ въ тая година. За това азъ бихъ молилъ именно само за тѣзи година, ако е възможно да се освободятъ; защото знаей, че нашитѣ учители се намалиха въ много страни, ако още повече ги намалимъ, тогава ще ударимъ назадъ съ просвѣщението. За това ако би било възможно, само тая година да освободимъ учителитѣ, за да не оставимъ училищата затворени; а за други години, тѣзи, които са пазарятъ да си помислятъ и да си намѣрятъ учители, които неподлѣжатъ на военната повинностъ за да не се затварятъ училищата.

В. Радославовъ: Ученици отъ срѣднитѣ училища, могатъ да постѣпятъ като учители, ако и да не сж постѣпвали въ виснитѣ классове, като сж свършили само 4 нини класса. Обаче тѣзи хора не сж приготвени съвсѣмъ за учители въ нашитѣ училища, а трѣба да свършатъ тѣй нарѣченитѣ педагогически курсове, слѣдователно като се правятъ привилегии за ученицитѣ отъ срѣднитѣ и висни училища, не трѣба ли да се направи нѣщо и за онѣзи ученици, които учатъ въ педагогическитѣ курсове? Ако единъ ученикъ е билъ на 5 год. когато е постѣпилъ въ училище, той слѣдъ 7 год. може да влѣзе въ педагогическия курсъ, когото ще свърши за 2 год. и на 16 годишна възраст той си излиза: и може да постѣпи тогава като учителъ въ народнитѣ училища, какъвто може да бжде до 20-та си година. Като стане на 20—21 год. тогава дохожда предписание за нови набори; той се повиква и постѣпва да служи въ войската, и неговото мѣсто остава праздно, за което общината трѣба да намѣри друго лице. Но какво лице ще бжде то? Таквизъ, каквито видимъ и сега. Г-нъ докладчикъ се бои, да не би, много отъ нашитѣ младежи, като се дава таквъзъ право на учителитѣ, ще се откажатъ отъ до сегашнитѣ си служби и всички да станатъ народни учители. Отъ таквози нѣщо не трѣба да се боимъ. Но всѣкакъ ще бжде право, като се

правятъ привелегии за ученицитѣ отъ висшитѣ и срѣдни учебни заведения, да правимъ и за учителитѣ на народнитѣ училища. Заради това бѣлѣжката на г-на Министра е твърдѣ умѣстна.

М-ръ Каравеловъ: Привелегиитѣ, които се даватъ на ученици въ висшитѣ и срѣдни учебни заведения сѣ твърдѣ малки, защото се изключаватъ само въ времето до гдѣто свършатъ своитѣ науки. А срока за служението имъ, е по краткъ, защото се предполага, че човекъ, който е повече образованъ и който е свършилъ гимназия или университетъ, той по лесно ще се научи да върти оръжието, отъ колкото единъ селянинъ. За това се даватъ такива привелегии, а не за друго. А тука се искатъ привелегии за селскитѣ учители, не временни, а постоянни. Добръ е да се формулира какви ще бѣдѣтъ привелегиитѣ имъ. Азъ съмъ съгласенъ да не се взематъ тая година, но за бѣдѣщата, когато общинитѣ се снабдятъ съ други учители, тогава по принципъ трѣба да бѣде, че всички сме длѣжни да служимъ въ войската безъ изключение.

М-ръ Гюзелевъ: И азъ именно въ този смисълъ мисляхъ да се дадѣтъ нѣкакви привелегии, т. е. да не сѣ задѣлжени учителитѣ отъ началнитѣ училища толкова, колкото другитѣ хора. А когато се дава на ученицитѣ отъ срѣднитѣ и висши учебни заведѣния скратенъ срокъ, то трѣба да се даде подобно нѣщо и на първоначалнитѣ учители, за да има нѣщо, което да привлича младежитѣ да посѣлватъ за учители въ първоначалнитѣ училища.

Намѣст. на Воен. Министръ: (Говори руски.

Докладчикъ: (Превода.) Г-нъ намѣстникъ на Воен. Министръ казва, че не счита за право да се намѣсва въ този въпросъ; но само казва, че не трѣба да се даватъ привелегии на селскитѣ учители, защото сѣ хора, които знаятъ само да четатъ и пишатъ. 75 % отъ нашата войска знаятъ да четатъ и пишатъ; слѣдователно трѣба на всичкитѣ да се дадѣтъ привелегии, понеже знаятъ да четатъ и пишатъ. 75 % отъ нашага войска знаятъ да четатъ и пишатъ; слѣдователно трѣба на всичкитѣ да се дадатъ привелегии, понеже знаятъ да четатъ а, б. А за онѣзи, които сѣ свършили гимназия или реалка, дѣйствително трѣба да има привелегии.

Мжиковъ: Г-нъ Славейковъ като говори за учителитѣ каза: че поне тѣзи година да не се взематъ въ военната служба; но азъ имамъ свѣдѣния, че сѣ взели отъ нѣкои мѣста. Г-нъ Министръ на Просвѣщенiето каза, че само двѣстѣ способни учители има отъ всичкитѣ 1500. Макаръ и да е злѣ съ тѣхъ, но още по злѣ е безъ тѣхъ. Ако вземемъ и тѣхъ отъ нашитѣ училища, тогава тѣ ще останатъ празни и образованието ще иде назадъ, така щото, съгласенъ съмъ съ г-на М-ра на Просвѣщенiето,

ако не постоянно, то привременно да се даде улегчение на тѣзи учители, които сѣ сега и на тѣзи, които искатъ и по нататкъ да учителствуватъ. Нека се произнесе Нар. Събрание.

Бръшляновъ: Че днесъ за днесъ въ нашитѣ училища има голѣмъ недостаткъ отъ учители, това е нѣщо явно и всѣкому познато; и причинитѣ за това сѣ многобройни. Азъ не мога да отдамъ главната причина на този недостаткъ, че не се намиратъ такъвиз приготвени хора за да завзематъ учителскитѣ мѣста; но тѣ не искатъ да бѣдѣтъ учители, понеже знаятъ, че по другитѣ клонове на управлението заплатитѣ сѣ и по добри и по гарантирани; тѣй щото тѣ прибѣгватъ тамъ, а училищата се линаватъ отъ учители. Противъ това нищо не може се каза, а пъкъ, ако не прибавимъ тука нѣкои привелегии за първоначалнитѣ училища по военната повинностъ, то азъ съмъ увѣренъ, че за напредъ доста ще се уголѣми сѣществующия имъ недостаткъ. Г-нъ д-ръ Молловъ каза, че не трѣбало да се даватъ никакви особенни правдини на тѣзи хора; защото това се вече предвиждало въ закона. Когато се даватъ привелегии на онѣзи лица, които сѣ свършили или се намиратъ въ срѣдни или виши учебни заведения, но по насъ знаемъ, г-да, че повечето младежи, които сѣ учители едва сѣ тука приготвени и не сѣ свършили никакво срѣдно или висше учебно заведение; слѣдователно тѣзи хора явно е, че не поднадатъ подъ тѣзи категория, както мисли господството. Заради това споредъ мене и на тѣхъ трѣба да се дадѣтъ нѣкакви правдини. Г-нъ Министръ на Просвѣщенiето въ говорѣтъ си смѣсва първитѣ съ вторитѣ и азъ не мога да разберъ, като какъ иска той да се дадѣтъ правдини на учителитѣ. Азъ мисля това става тѣй: учители, които продължаватъ да учителствуватъ, тѣ отъ учителството да не можѣтъ да бѣдѣтъ взети въ военната служба. Това е нѣщо, което много лесно може да се приспособи. Ако ли пъкъ единъ учителъ да навърши 10 години на учителска служба и напусти слѣдъ това учителствованието, такъвъ да има право да служи само една година въ войната както онѣзи отъ срѣднитѣ учеб. заведения. Колкото за контролъ на онѣзи, които днесъ сѣ учители, а като мини наборѣтъ ще се заловятъ може би на друга работа, имамъ да кажъ слѣдующето: вие знаете, г-да, че инспекторитѣ сѣ длѣжни да даватъ всѣка година отчетъ за подвѣдомственнитѣ имъ училища и учители, отъ тѣхъ всѣкий знае своитѣ учители имената на всѣкого и отъ гдѣ е родомъ, на колко години е и т. н., тѣй щото инспекторитѣ ще можѣтъ да държатъ добъръ контролъ. Всѣкий отъ инспекторитѣ знае, кои учители сѣ били миналата година въ неговитѣ окръгъ, и кои сега липсуватъ.

Слѣдователно смѣтката е лесна. Ония, които

липекуватъ отъ повѣренний окръгъ на единъ инспекторъ, да бждатъ длъжни отъ другия инспекторъ да представятъ до опредѣленно време свидѣтелство, че тамъ сж настанени на служба; та тогава онзи инспекторъ, да представи на Министерството на Просвѣщеніето рапортъ за тѣхъ и ще го препраща на Военното Министерство, което на най близкия наборъ да повика на военна служба. Инакъ, г-да, ако не дадеме никакви привелегии на тѣзи хора, знайте, че ще си лишимъ нашитѣ училища отъ много учители. Това азъ познавамъ твърдѣ добръ като инспекторъ, повечето отъ учителитѣ, трѣба да знаемъ, сж млади. Каква полза ще произлѣзе да се вземе учителъ на военна служба, когато поради него ще изгубатъ толкова време 60—80 или повече дѣца, които оставатъ безъ учителъ? Трѣба да се обмисли този въпросъ; въ всѣкий случай да се дадѣтъ и на първоначалнитѣ учители нѣкакви правдини. По ясно да се разумѣе това, което казахъ, азъ го повтарямъ че учителъ, който продължава да учителствова да се не взема отъ училището за въ набора, а ония учители, които сж служили на редъ 7 или 10 години да служатъ само една година; ако единъ учителъ отъ единъ окръгъ мине въ другъ, то той е длъженъ до опредѣленно време да представи свидѣтелство на предишния инспекторъ, че е учителъ на еди коя община; ако ли не направи това, тогава първий инспекторъ е длъженъ да рапортира на Министерството на Просвѣщеніето, че учителътъ е напустналъ учителството и поради постѣпката си, той да подлѣжи безъ друго на първий наборъ.

Еремия Гешевъ: Въ селата повечето има такива учители, които сж на възраст 20 години; и ако тѣ се взематъ въ войската, тогава не можемъ да намѣримъ други. Нашитѣ учители сж наши, тѣ сж все народни. За да не оставимъ училищата безъ учители, на тѣхно мѣсто трѣба да намѣримъ едно сръдство, защото иначе не можемъ да направимъ нищо.

М-ръ Цанковъ: Трѣба да намѣримъ други сръдства за въздържаніе на учителитѣ въ началнитѣ училища, а не да имъ даваме привелегии при тѣзи военна длъжностъ, която трѣба да я носи всѣкий. Учителитѣ на началнитѣ училища, сж възпитатели на нашата младежъ, тѣ трѣба да вдхнатъ на дѣтето длъжноститѣ, които трѣба да има къмъ отечеството. Когато учителя знае, че е изключенъ отъ общата длъжностъ, каква наука ще даде на дѣтето, че трѣба да почита тѣзи длъжностъ. Заради това предлагамъ да не се дава изключение. Ако даваме привелегии на онѣзи, които сж свършили по горни училища, то не трѣба да даваме и на онѣзи учители отъ първоначалнитѣ училища; но ако се боимъ, че не ще имаме учители, то има други сръдства съ които можемъ да ги привлечемъ. Именно можемъ да имъ осигоримъ

пенсии по голѣми и можемъ да имъ даваме заплатата, каквато прилича. Казватъ, че селскитѣ учители не щѣли да стоятъ; разбира се, че тѣй и за 1000 гр. нѣма да стоятъ, а послѣ ще стоятъ и за 500 гроша, само да избѣгнатъ отъ военната служба. Ние трѣба да имъ даваме заплати по голѣми и пенсии по голѣми отъ колкото на единъ чиновникъ, а освѣнтъ това има и други сръдства, само трѣба да не отнемаме гражданскитѣ длъжности отъ учители, а да го караме да вдхне на дѣтето длъжноститѣ къмъ обществото; защото, какъ ще вдхне на дѣтето такава длъжностъ, ако той самъ не я изпълнява? Заради това по добръ е да не ставатъ такива привелегии.

Докладъ: Струва ми се, че тука е станало недоразумѣние. Комиссията не че отнема правдинитѣ отъ учителитѣ, но повече имъ дава; и то какви? Даваме имъ да служатъ само една година или 6 мѣсеци въ войската; но комиссията не разбира тѣзи учители, които нѣматъ никакво образование; защото, който не знае нищо, какъвъ ще бжде учителъ? Въ народнитѣ училища имаме преди таквизъ учители, които бѣха свършили университети; но сега нѣмаме такива и може би още 10 години да ги нѣмаме, защото се измѣниха обстоятелствата и таквизъ хора съ такова образование не отиватъ да учителствуватъ, защото намиратъ другъ трудъ, гдѣто се възнаграждаватъ по добръ. Нека се подобрятъ условията за учителитѣ и тогава ще минатъ въ учителството и тѣзи хора, които сж свършили по горни училища и ще имаме по голѣма полза отъ тѣхъ отъ колкото отъ хора, които не знаятъ нищо. Освѣнтъ това тука се касае само за наборитѣ на тѣзи хора, които сж на 20-годишна възраст. Това значи, че тѣзи, които сж по на 23—24 години, тѣ ще си стоятъ като учители и нѣма никой да ги бута. Това значи, че искаме да направимъ изключение само за 50 души. Ако да сж заслужили за народа, или ако да сж употребили голѣмъ трудъ да си добиятъ това знание, което ще донесе на народа полза, тогава разбирамъ. Г-нъ Бръшляновъ каза, че може да даде свѣдѣния тѣй: тѣзи година има нѣколко учители въ неговий окръгъ, друга година ги има по малко, другитѣ сж отишли въ другъ окръгъ; но ако има единъ отъ тѣхъ, който е отишълъ въ другъ окръгъ, трѣба да прѣдстави свидѣтелство и тѣзи година да не се взима за войникъ. Подиръ двѣ години, ако остави учителската служба, тогава освободенъ ли е още или не? Той може да си каже, че е свѣсѣмъ освободенъ и кой ще му възрази, че вие трѣба и сте длъжни да служите? За това, азъ не знамъ да ли съ такова малко изключение ще направимъ нѣкаква полза. Заради това, ако искаме да добиемъ добри учители, трѣба да дадемъ на нашитѣ училища хора, които сж свършили сръдни училища, а на тия,

които се учатъ въ тѣхъ, даватъ се привелегии. За тѣзи учители пъкъ, които сж 10 или 15 години учителствovali, тѣ ще си учатъ и за напредъ.

Д-ръ Беронъ: Когато нѣма народни училища, тогазъ не ще да има и сръдни училища; значи, че трѣба народнитѣ училища да се подкрѣпятъ. Азъ мисля да се даде поне единъ интернумъ отъ една или двѣ години, иначе нашитѣ училища ще останатъ безъ учители.

В. Радославовъ: Отъ преди исказанитѣ думи на г. докладчика се види, че той нѣма никаква надѣжда на сегашнитѣ селски учители и въобще за първоначалнитѣ училища. Но азъ както по напредъ тѣй и сега настоявамъ на това, че ако правимъ отстъпки на онѣзи, които се учатъ въ сръдни и висши училища, то трѣба да направимъ и на онѣзи, които сж приготвени за педагози. Г-нъ Докладчикъ казва, че друго нѣщо е, ако нѣкой се учи нѣколко години и се приготви за учителъ. Оня, който се приготвя за учителъ въ народнитѣ училища, отива въ друго училище; а онзи, които се приготвя за професоръ въ гимназия или реалка, той отива въ друго. Ако даваме право на еднитѣ, то трѣба да погледнемъ и другитѣ. Азъ не знамъ да ли училищата за педагозитѣ, г-нъ докладчикъ разбира между сръднитѣ училища? Ако разбира това, то естествено трѣба да се отстъпи и на тѣзи, които сж приготвени за учители, да служатъ само една година въ войската подиръ отъ какъ свършатъ курсътъ. Иначе ще дойде, че онзи, който е захваналъ учителска длѣжностъ, го вземаме солдатъ, гдѣто трѣба да служи двѣ или три години. Той ако и да иска да слѣдва учителската длѣжностъ да служи на народа, но въ продължение на 2—3 години е принуденъ да се откаже отъ това. Азъ не можъ да разберъ, за що се мисли, че онѣзи, които едва знаятъ да четатъ и да пишатъ да искаме да не служатъ тѣй, както всѣкий служи на отечеството. Азъ не знамъ да ли таквизъ въспитатели, които едва да знаятъ да четатъ и пишатъ ще постѣпятъ въ народнитѣ училища. — Както каза г. д-ръ Беронъ, трѣба да се дава най голѣмо внимание, върху началнитѣ училища, защото тамъ е всичкото образование, както всѣкий отъ насъ го знае. Ако дозволимъ на таквизъ, които едва знаятъ да четатъ и пишатъ да ставатъ въспитатели, то е криво Министерството, криви сж инспекторитѣ и общинитѣ. Но това е другъ въпросъ. За народни учители трѣба да се настанятъ онѣзи, които разбиратъ, а не онѣзи, които едва знаятъ да четатъ. Всѣкий трѣба да знае да чете; защото споредъ Конституцията първоначалното учение е задължително, а който знае да чете, той още не е учителъ. Думата ми е, че ако се направи отстъпка

на онѣзи, които сж свършили сръдни училища и гимназии, то нека се направи и за тѣзи, които се запиватъ съ учителство въ народнитѣ училища за да служатъ само една година въ войската.

Лазаръ Дуковъ: Г-нъ М-ръ Цанковъ добръ разясни, като каза, че не трѣба да се даватъ на учителитѣ привелегии за винаги; но ние не искаме да имъ се даватъ за винаги; но само привременно 2 или 3 години; защото всѣкий отъ насъ знае, че училищата на повечето мѣста сж затворени и може само $\frac{1}{4}$ да сж отворени. Това се казва, че ние не щѣмъ никога да напредваме къмъ учението; за това да се обърне внимание върху училищата и да се даватъ на учителитѣ такива привелегии не за винаги, но привременно, за двѣ или три години, за да се избережтъ по добри учители; и щомъ се снабдимъ съ добри учители, тогава ще приемемъ да нѣматъ привилегии. За това съмъ съгласенъ съ г-на М-ра на Просвѣщенiето да се не взематъ учителитѣ тѣхъ година.

Докладъ: Струва ми се, че когато господарството дава нѣкакви правдини нѣкому, то трѣба да иска отъ него такива заслуги, които могатъ да равновѣсятъ тѣзи правдини, които имъ се даватъ.

Ако даваме правдини трѣба да смѣтаме, да ли ще донесатъ полза на отечеството. Дѣйствително жално ще да бѣде, ако единъ день се окаже, че нѣма учители; но това е нѣщо невъзможно да се поправи по такъвъ начинъ. Заради това не му е тука мѣстото, да възбуждаме нашитѣ млади хора съ такива сръдства, че нѣма да служатъ въ войската. Впрочемъ това общо задължение се касае само за 20 годишнитѣ; щомъ излѣзе отъ тѣзи година, може да учителствова колкото ще. Но други сръдства има, които могатъ да поддържатъ народнитѣ училища. Разбира се, че можемъ да предположимъ че М-рътъ на Просвѣщенiето ще вземе мѣрки, така щото, мислимъ, че не ще останатъ нашитѣ училища безъ учители. Комиссията предоставя право на Министерскiй Сѣвътъ да рѣшава препирнитѣ за дипломитѣ, понеже у насъ още нѣма такова учено учреждение, което би могло да рѣшава това: да ли тѣзи, които сж свършили напр. учителска семинария и да ли се отнасятъ тѣ къмъ сръдни или други заведения, така щото, Министерскiй Сѣвътъ може да даде правдини на тѣзи хора, споредъ както заслужаватъ. Азъ отъ страна на комиссията, желатъ бихъ, щото Нар. Сѣбрание тѣй безсмисленно да не дава правдини на тѣзи, които не заслужаватъ.

М-ръ Тишевъ: Не зная каква възраст иматъ нашитѣ учители; но струва ми се, че числото на

тия, които подлѣжатъ подъ наборъ сир. на 20-годишнитѣ е твърдѣ малко и не ще бѣде повече отъ 20 души, и мисля за напредъ да не се даватъ привелегии, защото както забѣлѣжи г. М-ръ на Външнитѣ Дѣла, да се даватъ привелегии на челоуѣка, който трѣба да говори на дѣца за равноправностъ на гражданскитѣ длѣжности, които той самъ не е изпълнилъ, това не се съгласява съ неговото назначение. Обаче за 20 учители за тая година може да стане исключение, а за напредъ да се взиматъ; защото така всѣка община, която има учителъ, който подлѣжи на военна повинностъ ще има време за 12 мѣсеци да си намѣри другъ.

Предсѣдатель: Има още нѣколко души, които желаятъ да говорятъ. (Гласове: исчерпано е!) Тогава преди да се вотира изработеното отъ комиссията напомнямъ, че има нѣколко предложения. Именно предложение отъ г-на Министра на Просвѣщеніето, подкрѣпено отъ г-на Министра на Вжтр. Дѣла, че непремѣнно за една година трѣба да се освободятъ, а именно за тая година за да се снабдятъ общинитѣ съ учители. (Гласове: съгласни.) Сѣтнѣ има предложение отъ г-на В. Радославова да се дадатъ на тѣзи, които учатъ учителска семинария равно привелегии съ онѣзи, които учатъ въ средни или висши училища. Най сѣтнѣ има едно предложение отъ г-на Брънплинова, да представляватъ учителитѣ свидѣтелства на инспектора, когато излѣзатъ отъ единъ окръгъ и влизатъ въ служба въ другъ; и тогава да се освобождаватъ отъ военната служба, а иначе да се взиматъ, когато се види, че сж напустили службата, освѣнъ това има предложение отъ г-на Лазара Дукова, да освободятъ привременно за 2 или 3 години учителитѣ отъ военната повинностъ. Желаетъ ли Нар. Събрание да се вотира нѣкое отъ тѣзи предложения? (Желаетъ.) Азъ предлагамъ на първо мѣсто предложението да се освободятъ учителитѣ за тѣзи година привременно. Приема ли Нар. Събрание това предложение? (Приема се.) По това всички други предложения, противни на това, падатъ. Освѣнъ това г-нъ В. Радославовъ направи предложение да се дадатъ привелегии на лица, които сж свършили учителска семинария еднакви съ онѣзи, които сж свършили Гимназия или Реалка. (Приема се.) Сега питамъ Нар. Събрание, гдѣ да се запише, въ законопроекта или въ протоколитѣ? (Гласове: въ протоколитѣ.) Който не приема да се запише въ протоколитѣ да си дигне ржката. (Меншество.) Сега предлагамъ 19-й членъ заедно съ всички притурки и допълнения. Приема ли Нар. Събрание този членъ съ всички притурки, измѣнения и допълнения? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете:) § 19-й.

§ 19. Лишаватъ се отъ това право лица, които иматъ право да се освобождаватъ по семейно положение:

а) ако числото на хората, за изпълнението на бора, се окаже по малко отъ опредѣленото на расхвърлянието, и

б) ако бащата или майката, дѣдото или бабата заявятъ, че тѣ не поддържатъ семейството.

Предсѣдатель: Има ли нѣкой да говори? (Нѣма.) Приема ли Н. Събрание члена както се прочете? (Приема.) Преди да се распустине Събранието питамъ, има ли нѣщо на дневний редъ.

Иорданъ Симеоновъ: Както знаете, г-да, че г-нъ Горбановъ е избранъ въ комиссията, която ще разглѣжда закона за коновѣдството. Понеже той не присѣтствова, за това предлагамъ да се избере единъ другъ членъ въ тѣзи комиссия.

Предсѣдатель: Приема ли Н. Събрание да се избере другъ единъ членъ вмѣсто г-на Горбанова въ комиссията, защото той не работи.

Свящ. Радевъ: По добръ би било да се пита, и ако самъ той откаже, тогава да се избере вмѣсто него другъ.

Предсѣдатель: Струва ми се, че предложението на г-на Иордана Симеонова е противно на правилника, защото никой представител не може да се откаже освѣнъ ако е вече избранъ въ нѣкоя друга комиссия; за това да се повика. (Приема се.) Има ли нѣкой да представи още нѣщо на дневний редъ. (Нѣма.) Желаетъ ли Н. Събрание да се събере утрѣ пакъ? (Желаетъ.) Който не желаетъ да си дигне ржката. (Никой.)

Баларевъ: Напредъ бѣха засѣданията по 3 въ недѣлята, послѣ 4, а сега като се захвана всѣкий денъ, то азъ моля да се умножатъ секретаритѣ, защото иначе не можемъ да пристигнемъ и нощесъ да работимъ.

Предсѣдатель: Приема ли Н. Събрание да се умножи числото на секретаритѣ? (Приема се.)

Баларевъ: Азъ предлагамъ да бѣдѣтъ 4 души допълнителни секретари, както имаме и по напредъ. (Приема се.)

Предсѣдатель: Какъ да се изберѣтъ съ тайно ли, или съ явно гласоподавание? (Гласове: съ явно.)

Наумовъ: Азъ мисля, които бѣха по напредъ да си останатъ.

Славейковъ: Но Г-нъ Тодоръ Станчевъ, който бѣше лани сега го нѣма, г-нъ Храповъ не може да присѣтствова, понеже не му позволява службата. Ако останатъ двамата лански, то трѣба да се изберѣтъ двама нови.

Свящ. Бобошевский: Тогава съгласно съ предговорившиятъ, азъ предлагамъ г-на Василя Радославовъ да се добави вмѣсто г-на Храповъ.

Председателъ : Приема ли Н. Събрание предишните секретари г-на Каролева и г-на Грънчарова? (Приема.) Приема ли Н. Събрание г-на В. Радославова? (Приема.)

Бръшляновъ : Азъ предлагамъ за секретаръ г-на Райча Поповъ. (Приема се.)

Председателъ : Има ли още нѣкой да направи предложение.

Наумовъ : Утрѣ трѣба да помислимъ за тѣзи депутати, които сж останали висящи.

Председателъ : Нѣкой г-да се обѣщаха, че ще дадатъ днесъ обяснение, отъ коя околия приематъ.

Еремия Гешевъ : На дневний редъ имамъ едно предложение.

Председателъ : Кажето го, какво е, за да можемъ да обмислимъ.

Еремия Гешевъ : Въ миналата сессия се отвори единъ въпросъ, който се разисква и се въведе въ протоколитъ; но остава все безъ сила. Азъ искамъ да се въведе въ законътъ, щото онѣзи г-да представители, които сж чиновници да нѣматъ право да получаватъ чиновническа заплата, догдѣто сѣдатъ въ Събранието, но да получаватъ само депутатска заплата. Азъ имамъ подписани 49 лица.

Председателъ : Добрѣ; ще бжде на дневний редъ. Утрѣ Събранието ще се отвори въ обикновеното време. Сега распускамъ засѣданието.

(Конецъ въ 5 часа 40 минути.)

Председателъ { **П. Р. Славейковъ**

Подпредседатели: { **Н. Сукнаровъ**
С. Стамболовъ

Секретари: { **Ив. Даневъ**
Хр. Баларевъ
В. П. Золотовъ
К. Коевъ

Управителъ на стенографическото бюро А. Безеншекъ.